

भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA

सर्व संख्या

Class No.

पुस्तक संख्या

Book No.

रा.पु. N.L. 38

P

294.553

MO 446 8

MGIPK—11 UNLC/67—3-1-68—1,50,000

ਜਦ ਹੋਕ ਰਾਖਵੀਂ ਚਲੇ ।

ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਪਾਸ ਲਹਿਜ਼ਾਸੀ ਮਨਮੁਖ ਢੀਡਾ ਆਇਆ ।

ਮਨਮਤ ਪ੍ਰਾਹਰ ਨੰਬਰ ੬

ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ ਬਿਨਾਸ਼

ਅਰਥਾਤ

ਦੁਰਗਾ ਪੈਸ ਨਾਭਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ
“ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ ਪਰ ਵਿਚਾਰ”

ਨਾਮਕ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਉਤਰ ਅਤੇ
ਓਸਦੇ ਖੋਟਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ

ਜੋ

ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਕ, ਇਤਿਹਾਸ
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਲਿਖ
ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਭੁਲਾਸ਼, ਗੁਰ
ਮਤ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਅਰ ਸਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਗਯਾਨ
ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੈਦ
ਤਰਨ ਤਾਰਨ (ਪੰਜਾਬ) ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ
ਲਈ ਸੁਨ ੧੯੦੮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜਿਸਨੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ
ਅਤੇ ਹੋਲ ਬਜਾਰ ਲਾਇਲਪੁਰ ਨੇ ਹੋਲ ਲੋਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ।

ਦੁਬੀਚਤ ੧੦੦੦ ਮਿਤੀ

ਸਮਰਪਨ !

ਕਲਕੀਧਰ ਪਿਤਾ ਸੱਚੇ ਰਖਤਕ ਹੋ ਦਾਸਨ ਕੇ,
ਮਾਲਕ ਤੇ ਪਾਲਕ ਸਧਾਰਕ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।
ਰਖਤਕ ਸੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ,
ਆਇ ਅੰਤ ਮੱਧ ਹੋ ਸਹਾਈ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।
ਆਪ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਸੰਵਾਰੇ,
ਨੀਤੀਆਇ ਦੇਭੰਭਾਰੇ ਬਿਧ ਭੂਲ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।
ਨਾਭਾਪਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਸਮਰਪਨ ਹੈ,
ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ ਹਰਿ ਯੋਰਵਤ ਰੀਤ ਖਾਲਸਾ।

P254.553

ਦਾਸ-ਕਰਤਾ

MO 446

ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਦਰਪਨ—ਛਪਕੇ ਤਿਆਰ
ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਾਕਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਮੋਟੇ
ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿ
ਪਤਾ—ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਦੇਵ ਨਾਮਾ ਦੇ ਨਾਮ

ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ ਬਿਨਾਸ

ਬੇਨਤੀ

“ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ ਬਿਨਾਸ” ਦੇ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ
ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਕਾਸ਼ਤ
ਅਰਥ ਇਹ ਬੜੀ ਹੀ ਪਰਸਿਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ
ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਪਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਗੁਰ-
ਮਤ ਪਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਿਆ
ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਿਵਾਰਣ ਦਿਖਾਇਆ
ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਪੂਰੇ ਸਮਾਥਾਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ “ਦੁਖਨਿਵਾਰਨਪਤ੍ਰ”
ਵਿਚ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਚੇ ਪਿਤਾ ਸਤਿ-
ਗੁਰੂ ਜੀਓ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਦੁਆਲਤਾ
ਦਾ ਹੀ ਵਲ ਹੋਜਨ ੧੯੦੮ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ੧੦੦੦
ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਪਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ
ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਰ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਜਣਾਂ ਪਾਸ ਸਭ
ਦੀ ਸਭ ਪੁਸਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਮੰਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ
ਜਿਉਂ-੨ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਤਿਉਂ-੨ ਹੀ
ਇਸਦੀ ਬੇਅੰਤ ਮੰਗ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਤ੍ਰ ਪਹੁੰਚਣ
ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਅਰ ਅਜ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਪੁਸਤਕ
ਹੋਰ ਨਾਂ ਹੋਵਨ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਰਾਸ਼
ਯਾਦ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਹਨ। ਦਾਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ
ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸਾਥ ਹੀ “ਪੋਪ
ਪਰਲਾਪ” ਮਿਲਾਕੇ “ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਤਨਾਵਲੀ”
ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਕ੍ਰੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ
ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਜਣਾਂ
ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਚਾਰ ਸੁਫੇਰੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੇ

ਪਾਪਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਤੇ ਭਾਈ ਪਰਲਾਪ ਸਿੰਘ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਹੇਲੇ ਬਾਬਾ ਲਾਇਲ
 ਮੁਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਪੋਰਨਾਂ ਦਾ ਪਤ ਪਸਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ
 ਪਸਤਕ ਦੇ ਛਾਪਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰੀ ਕਰ
 ਦੇਵੀਏ ਅਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤਕ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ
 ਲਈਏ। ਇਸਤੇ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦਾਸ ਕਈ
 ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਤੇ ਹਾਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਾਪੇ
 ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਅਮਾਨਤ ਰਖਕੇ ਜਿਉਂ ਕੀ ਤਿਉਂ ਇਸ
 ਪਸਤਕ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਉਕਤ
 ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ
 ਕਿ “ਪੋਪ ਪਰਲਾਪ” (ਜੋ ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੰਕ ਜਾਂ
 ਬਕਾਇਆ ਅਖਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ) ਅੱਝ ਮਨਮਤ ਪਰਹ
 ਨੰਬਰ ੭ ਦੀ ਨਿਣਤੀ ਵਿਚ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ
 ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਔਕੜਾਂ ਝਰੀਕਾਂ ਤੇ ਬਾਈ
 ਚਾਰੇ ਦੇ ਦਖਾਂ ਦਾ (ਮਨਮਤ ਤੇ ਅਨਮਤ ਦੇ ਦਬਾਓ ਦੇ
 ਕਾਰਨ) “ਆਨੰਦ ਵਿਵਾਹ” ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਵਾ
 ਹੈ ਜੋ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਸਜਣ ਜਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਇਕ
 ਵਾਰੀ ਭੀ “ਗੁਰਮਤ ਗੋਰਵਤਾ” “ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ
 ਬਿਨਾਸ” ਤੇ “ਪੋਪ ਪਰਲਾਪ” ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਸੁਣ ਲੇਣਗੇ
 (ਗੀਆਂ) ਓਹ ਬਹੁਤ ਹੀ “ਮਨਮਤ” ਤੇ “ਅਨਮਤ”
 ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ
 ਜਾਵਨਗੇ (ਗੀਆਂ)। ਬਾਹਿਗੁਰੂ ਸਚੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸੀਂ ਹੀ
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ।

੨੫ ਜੂਨ ੧੦ }

ਦਾਸ—ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇਵ
 ਤਰਨ ਤਾਰਨ (ਪੰਜਾਬ)

ਭੂਮਿਕਾ

ਬੋਹਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਰਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ
ਸਜਣਜੀਨੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਰਸਾਲਾ (ਪੁਸਤਕ ਵਿਭਾਗ)
ਸਿਸਦਾ ਨਾਉਂ “ਆਨੰਦ ਵਿਭਾਗ ਪਰ ਵਿਚਾਰ” ਹੈ।
ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ
ਆਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਛਪਣਾ ਪਛੁਕੇ ਥਿਤ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਦੁਖੀ
ਹੋਇਆ ਅਰ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇ ਭਾਵੇ
ਮੰਚ ਭਾਗ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਿਰੋਮਣੀ ਪੰਥ ਦੁਆਰਾ ਵਲੋਂ
ਮਿਨਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਚਾਰ ਦਾ ਭਾਰ ਚਿਤਾ ਹੈ ਅਜੇਹੇ
ਕਾਰਮਤ ਵਿਰੋਧੀ, ਮੰਦ ਅਤੇ ਭੱਦੇ ਲਖ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ
ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਕੇਵਲ
ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੀ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰੋਮਣੀਆਂ
ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਭਾਰੀ ਫੱਟਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਵਿਦਯਾ, ਵਿਚਾਰ, ਸੁਧੀ ਪਰ ਭੀ ਭਾਰੀ ਹਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਸਮੂਨ ਪਛੁਕੇ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਪਤੀ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵ ਕ ਕੌਮੀ
ਮਜਾਰ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਥਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਉਪਜਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ ਜੋ ਸੁਾਰਥੀਆਂ
ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਯਾ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ੀਂ ਤੇਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ
ਰਖਕੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਤ ਪਰ ਹੈ।

ਏਸ ਖਿਆਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਏਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਜਦ ਵਰਹੇ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤਦ ਸਾਡੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਜਣ

(ਅ)

ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਭਿਭਾਅ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸਵੇਲੇ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੁਖਾਬੀਬ
ਏ (ਉਸ ਸਜਣ ਜੀ ਨੇ) ਭਾਵਨੀ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ
ਵਿਚ ਉਹੋਂ ਤਮ ਬਥੇਲ ਮੁਠੇ ਸਨ—

“ਸਿਸਾਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ
ਵਿਚਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮੁੰ (ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ
ਸਭ ਉਪਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਬਾਂਹਮਣਾਂ ਨੇ
ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਭਾਰਤ ਕਰਦਿਤੀ ਹੈ, ਭਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੰਕਲਪ
ਦਿਵਾਕੇ ਮੰਗਤੇ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ “ਫੇਰੇ”
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ “ਨਿਕਾਹ” ਯਿਥੁ ॥ ਅਨਸਾਰ ਠੀਕ
ਨਹੀਂ “ਆਨੰਦ” ਦੀ ਯਿਥੁ ਠੀਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਏਸ
ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਦੇ ॥—ਇਸੀਕਰਕੇ ਉਨਾਂ
ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਲਈ “ਆਨੰਦ” ਦੀ ਰੀਤੀ ਮੁਕਰਰ ਕਰੀ ਹੈ।
ਅਯਨੀ ਦੇ ਘਰੇ ਪਾਸੇ ਵਿਚਕੇ ਫੇਰੇ ਉਹ ਲੈਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਯਨੀ ਹੋਕੁ ਕਰਣ ਵਿਚ ਬਿਤੀਤ ਕਰੇ”।

ਏਸਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲਿਖ ਤੋਂ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਾ
ਹੋਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਚਾ “ਆਨੰਦ” ਦੇ
ਕਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ—ਬੌਧਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਕਿ ਅਸੀ (ਇਕ ਸਜਣ ਦੀ ਰਾਹੀਂ) ਅੰਕਲੇ ਦੇ ਬਿਲੇ
ਇਕ ਪਰੇਮੀ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਪਸਤਕ
ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ

ਅਥਸੇਸ ਹੈ ਕਿ ਉਸਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਪਾਸ ਏਹ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਜੋ
ਉਹ ਯਿਥੁ ਜੀ ਹੈ ? ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਕੀ ਕਾਇਦਾ ਹੈ ?

(੪)

ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕਾ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਖੇ ਉਸਦੇ
ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਮ
“ਸਾਰ ਭਾਗ” ਸੀ । ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਿਸ
ਵਿਚ ਕਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਗੱਲਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਜਿਸ ਪੁਸਤਕ
ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਨੰਦ ਦਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ
ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਦੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਇਸ (ਆਨੰਦ ਵਿਚਾਰ
ਪਰ ਵਿਚਾਰ) ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਰਤ
ਤਰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਅਸੀਂ ਅਤੀ ਪੰਡਿਤਾਦੀ ਹਾਂ) ਪੁਸਤਕ “ਸਾਰ ਭਾਗ”
ਲੈਕੇ ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਚੇਰ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ।

“ਸਾਰ ਭਾਗ” ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਦ ਅੰਤ ਦਾ ਲੇਖ “ਹੱਕ ਮੁਸੱਲੀ
ਸੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਮੁਹਤਮਿਮ
ਮਤਬਾ ਕੇ ਦੇ ਕੀਆ ਹੈ” ਤੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਇਸੇ ਗੱਲ ਸਾਰ ਭਾਗ ਦੇ ਸਫ਼ਾ ੧੩੭੯ ਤੇ ੬ ਹਜ਼ਾਰ
ਵੀ ਬਰਤ ਅਰ ੧੩੦੬ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ੧੨ ਹਜ਼ਾਰ ਵੀ ਬਰਤ
ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕਰਤਾ ਵੀ
ਕੋਈ “ਨਾਭੇ ਦੇ ਇਕਠਿਗਰ” ਜਾਂ “ਆਨੰਦ ਵਿਚਾਰ
ਪਰ ਵਿਚਾਰ” ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੇਹਾ ਜਾਂ ਚਿਹੋਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਫਿਰ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਸਫ਼ਾ ੧੩੩੯ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :—
“ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਪਕਾਰੇ ਕਾ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਫ਼ਾ ਇਰਾਦਾ
ਕੀਆ ਪਰੰਤੂ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਨ ਹੋਆ। ਅਬ ਮੇਰੇ ਕੋ
ਵਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਮੈਂ ਇਮਦਾਦ ਮਿਲੀ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਬ
ਬਹਾਦਰ ਵਾਲੀ ਨਾਭਾ ਕਾ ਮੁਕਰੀਆ ਮਏ ਦਰਬਾਰ
ਕੇ ਮੁਕਾ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕਾਰੀ ਕੇ ਉਪਕਾਰੇ
ਮੈਂ ਮੇਰੇ ਕੋ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਮਿਲੀ” ॥

(੨)

ਇਸ ਵਿਚ ਏਹੋ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਇਜ਼ਾਰਤ ਲਿਖੀ ਥਾਈ ਜੋ
“ਆਨੰਦ” ਦੀ ਤਾਈਏ ਕਰਦੀ ਹੈ—

ਸਭ ਇਸਤੀਆਂ ਖਰਾਬ ਗਾਨਾ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਉਸਕਾ
ਅਸਰ ਇਸਤੀਓਂ ਕੋ ਹੋਜਾਤਾ ਹੈ ਜਬ ਉਨਕੇ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ
ਹੋਈ ਤਬ ਵਹੀ ਖਰਾਬ ਹਾਲਾਤ ਸੰਤਾਨ ਕੋ ਹੋਓ ਕਸੇ ਕਿ
ਸਰੀਰ ਮੇਂ ਅਸਰ ਹੋਚਕਾ, ਇਸਲੀਏ ਜਬ ਗਾਨਾ ਹੋ ਤੋਗਰ
ਮਹਾਰਾਜਕੋ ਸਬਦਗਾਓ” (ਪੁਸਤਕ ‘ਚਾਰ ਭਾਗ’ ਸਫਾ ੯੦੮)

ਹੋਰ—(ਜਬ ਵਰ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਵੇ) ਲੜਕੇ ਕੋ ਬਲਾਕਰ
ਆਂਦ ਪੜ੍ਹਾਓ ਔਰ ਲੜਕੇ ਕੋ ਹਾਥ ਪਰ ਸੰਕਲਪ ਮਤ
ਦਿਓ (ਚਾਰ ਭਾਗ ਚਰਚ ਸਫਾ ੯੯੦) ਫੇਰ ਹੋਰ ਦੂਜੀ
ਥਾਂ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਕਾ “ਆਨੰਦ” ਪੜ੍ਹਾਓ, ਲੜਕੇ ਕੋ
ਹਾਥ ਪਰ ਸੰਕਲਪ ਮਤ ਦਿਓ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਭੀ ਲਿਖਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਵਾਨ ਦੰਨੇ ਮੇ ਹਾਥ ਦਫਤ ਹੋ ਜਾਤੇ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ‘ਚਾਰ ਭਾਗ’ ਸਫਾ ੧੪੧੭]

ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ “ਚਾਰ ਭਾਗ” ਵਿਚ
ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪਹੀ ਪੰਡਤ
ਕੀਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਨਮੂਨਾ ਮਾਫ਼ ਅੰਕ ੪ ਤੇ ੫ ਦੇ ਉਤ੍ਰ
ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਦਾਈਟਲ ਪਰ “ਸ਼ਰਬਤ ਖਾਲਸਾ
ਸੀ ਕੋ ਵਿਚਾਰ ਮਰਥ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅੰਤ ਪਰ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ਕਿ—“ਇਸ ਲੇਖ ਕਾ ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਪਾਚੀਨ ਰਚਮਤ ਕੀਓ
ਅਨਸਾਰ ਔਰ ਸਭ ਤਖਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਓਂ ਔਰ ਤਮਾਸ਼
ਖਾਲਸਾ ਸੀ ਕੀ ਰਾਇ ਮੇ ਉਤ੍ਰ ਦੋਕਰ ਹਮਾਰਾ ਇਤਮੀ-
ਨਾਨ ਕਰਾਕਰ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾਓ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਕ

(੨)

ਕਦੇ ਤੋਂ ਏ ਮਾਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲਗਾਵ ਰੁਖਸਾ/ਇਨਕ
 ਮਿਲੇਯਾ ਪੰਤੂ ਸਿਮਤ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ
 ਬੋਲੇ ਹੀ ਇਨ ਕੁਸਰੇ ਹਨ ਤਬ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ (ਜੂਨ ੦੮)
 ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਰਸਾਲਾ ਸਾਭੇ ਹਥ ਆਇਆ ਤੇ ਇਸੇ
 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਜਣਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ
 (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ) ਇਸਦਾ ਉਤਰਾ
 ਲਿਖਕੇ ਪੇਸ਼ਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਬਾਰਕੁ ਬਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਪਸੀ
 ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਵਨ ਦੀ ਖਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ! ਅਸੀਂ ਸੁਣੇ ਗਈਆਂ ਜੈਸੀਆਂ
 ਸ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਰ ਨਾ ਹੀ ਅਜੇਹੇ
 ਇਨਾਮ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ। ਕੇਵਲ ਸਰਾਈ ਦੇ ਪਰਕਾਸ਼
 ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਿਨਾਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸਲ ਦੀ
 ਕਰਕਾ ਮੁਖ ਰਖਕੇ “ਆਨੰਦ ਵਿਵਾਹ ਪਰ ਵਿਚਾਰ” ਦੀ
 ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਤੋਂ ਇਸ
 ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਦਾ ਤੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਓਹ ਇਸ ਸੱਭ
 ਵਿਚਾਰ ਅਰ ਗੁਰਮਤ ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿੰਦਸ ਦੀ
 ਮਲਿਨਤਾ ਸਾਫ ਹੋਣ ਦੇਣ ਯਾ ਅਜੇ ਵੀ ਸੂਰਬ ਕੁਹਸਤ
 ਵਜੇ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਪੰਤੂ ਸਚ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸਭ ਸਜਣ ‘ਇਸ
 ਪੁਸਤਕ’ (ਮਨਮਤਪ੍ਰਹਾਰ ਨੰ ੪੬) ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧ

ਬਿਨਾਸ’ ਤੋਂ ਚੰਗੀਤਰਾ ਜਾਣ ਲੇਣਗੇ ਕਿ ‘ਆਨੰਦ
 ਰੀਤੀ ਪੱਕੀ ਗੁਰਮਤ ਹੈ’ ਅਰ ਉਕਤ ਰਸਾਲੇ
 ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਨਿਸਟ ਸਾਰਥ ਅਰ ਪਾਠੀ ਰਿਸ਼-
 ਕਣ ਤੋਂ ਵੂਟ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ

(੪)

ਕਰਮਾਨੀ ਦੇਵਲ ਸਭਾ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਪਿਯਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
 ਆਪ 'ਗੋਰਸਤ' ਗੋਰਸਤ' ਅਜਿਹੇ ਕਰਮਾਨੀ ਦੇਵਲ ਸਭਾ ਦੀ
 ਖੋਜ ਕਰੋ ਆਪਣਾ ਅਕਸ਼ੀਪਨ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰੋ ਕਰਮਾਨੀ
 ਦੇਵਲ ਕਰ ਸਭਾ ਦੇ ਸਨ ਪਰ ਨੀਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਸਿਮ-
 'ਸਿਉ' ਅੰਗੇ ਅੰਜਨ ਦੇਣ ਨਾ ਬਲਦਾਇਕ ਹੋਵੇ।

ਭਿਉਂ ਦਰਸਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲ ਸੇ ਦੇਵਤ ਸੇ ਖੇਤਾ ॥ ੧ ॥

ਜਿਉਂ ਬਹਿਉਂ ਕੇ ਕਰੇ ਕੁਝ ਵਹੁ ਸਮਝੇ ਕੁਝ ਹੋਵੇ।

ਭਿਉਂ ਦਰਸਨ ਸਮਝੇ ਨਹੀਂ ਸਾਢੇ ਬਲਨ 'ਨਦੇਰ' ॥ ੨ ॥

ਖਾਲਸੇ ਸੀ ਦਾ ਇਕ ਅਨੁਸ ਮੇਵਕ

ਸੰਘ ਜੂਨ ੧੯੦੮ } ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੈਦ
 ਤਰਨ ਤਾਰਨ (ਪੰਜਾਬ)

६६ श्री गणेशाय नमः श्री श्री गणेशाय नमः

“ਦੁਖਦੇ ਦਸਨ, ਦਰਸਨ ਜਲਨ, ਬਲਬੀਧਰ ਮਹਾਬਲ
 ਰੂਪ ਦਸਮ ਇਕ ਸੈਤ ਸੁਰ ਪੰਥ ਕੇਰ ਸਿਰਲਖ ॥ ੧ ॥
 ਅਭਟ ਅੰਕ ਸਹਿ ਬੰਦਨਾ ਕਰਹਿ ਦੀਨ ਹੋਇ ਚਲਾ ॥
 ਰੰਮ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਹੁ ਮਨਮਥ ਕੋਰ ਚਿਨਾਸ ॥ ੨ ॥
 ਮਲਿਨ ਹੋਇ ਚਿਦ ਮਨਮੁਖੀ ਨਾਮ ਕਰ ਬੁਧ ਦਾਸ ॥
 ਕਈ ਰਹੇ ਕਰ ਮਨਮਤਾਂ ਕਰੀ ॥ ਹੁ ਤਾਂਹਿ ਸੁਧਾਸ ॥ ੩ ॥
 ਮਨਮਤ ਅਨਮਤ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਅਵਰ ਕੁਟਿਲਤਾ ਨਾਭ ॥
 ਭਾਣਾ ਚਿਰਦੁ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹ ਕਰੀਅਹੁ ਤਾਂਹਿ ਸਨਾਭ ॥ ੪ ॥
 ਮਨਮਤ ਕੋ ਪਰਹਾਰ ਹਿਯ ਅਰ ਹਿਤ ਸੰਤ ਚਿਨਾਭ ॥

‘ਯਰਮਤਵਿਰੋਧਕਿਨਾਸ’ਯ’ਹ, ਰਬਦਿਸ਼ਰਦਭਧਧਾਰ। ੫੦

ਇਕ ਨੀਤੀ ਖਾਸਤ ਦਾ ਚਿਪਦੇਵ ਹੈ ਕਿ :-

ਦਰਸਨ ਤਸੇ ਕ ਦਸਨਤਾ ਬਝੀ ਠਹੁ ਹੈ ਪਾਇ ।

ਸੰਮੇਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਕਾਮਤ। ਸਿਖ ਫ਼ਿਰ ਕੰਠ ਬਸਾਇਆ।

ਦਸਮਨ ਰਹੇ ਸੀ ਠੇਰ ਪਰ ਤੁਝੋਂ ਕਰੀ ਬਿਲਾਸ।

ਆਲ ਸਹਾਂ ਹੀ ਰਾਖੀਐ ਸਾਨ ਕਰੇ ਤਧ ਛਾਏ ॥ ੨ ॥

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ:- ਦੁਰਜਨ ਪੁਰਸ਼ ਵਧੀ ਬਾਉਂ (ਵਧੂ ਮਜ਼ਰਾ) ਪਾਕੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਦਰਜਨਤਾ (ਖੁਡਮੁਈ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਜਿਸਤਰਾਂ ਕਿ “ਧਤੁਰਾ” ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੇ ਕੰਠੇ ਕੰਠ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ। ਭੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਿਆਜ਼ਾ ਦਾ। ੧। ਦੁਰਜਨ ਪੁਰਸ਼ ਸਿਧੇ ਰਹਿਣਕੇ ਉਥੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕਰਨਕੇ ਜਿਸਤਰਾਂ ਕਿ ਅੱਧਾ ਜਿਥੇ ਰਖੀਏ ਉਥੇ ਹੀ ਸਫ਼ਰ ਕੇ ਸਮਾਧ ਵਰੇਕੀ। ੨।

ਲਾਏ ਦੇ ਬਰਫਾਂ ਪੈਸੇ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਰਾਜ

(੨)

ਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਰੁਮਤ ਵਾਲੇ ਉਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਭਾ ਪਤੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਕ ਦੇਣਾ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਸਤਕਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਸਤਰਾਂ ਹੀ ਹੁਣ ਇਕ ਰਸਾਲਾ “ਅਨੰਦ ਵਿਚਾਰ ਪਰ ਵਿਚਾਰ” ਨਾਮਕ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤ ਅਮੋਹ ਦੀ ਵਿਚਾਰਨਾਲਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਪਤੀ ਤੁਹਿਦਾ ਜੈਸਾ ਕਿ:-

ਅਜਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਵਰਤੋ ਸਬ ਨ ਭਾਵਈ।

ਜੇ ਕੋ ਚਲੇ ਸਚੁ ਕੁਝਾ ਜਲਿ ਜਾਵਈ।

ਕੇਵਲ ਰੁਮਤ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨੇ ਦਾ ਪਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪਰਯੋਜਨ ਹੋਵੇ ਤਦ ਤਾਂ ਲਾਭ ਹੋਵੇ, ਪਰਯੋਜਨ ਕੇਵਲ ‘ਨਾਂ’ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇਵਾਂਕੇ’ ਤੋਂ ਹੈ ਅਰ ਚੋਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਪਬਲਕ ਨੁਕਤਾਬੀਨੀ ਦੇ ਨਿਭਾ ਹੋਠ ਲਿਆਕੇ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਮਕ ਖਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਸ ਨੂੰ ਅਜਾਦਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਪਰ ਬੈਠੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਚਹਰੀ ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ ਕੀਹੀ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਕਰੇ। ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਖ ਪਤੀਤ ਹੋਵਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਖਣ ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਹਾਂ ਤੇ ਚੋਲ ਕਿਧਰ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਵਿਚਾਰ ਅਨੰਦ ਦਾ ਹੈ ਵਿਚਾਰ “ਅਨੰਦ ਵਿਚਾਰ” ਪਰ ਹੈ ਪਰ “ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਹਖ਼ਤਾ ਨਮਿਓ ਨੇ ਵਲ ਬਹੁਤ ਹਰਕਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ” ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਥਾਂ ਗੀਤ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਸੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ ਤਦ ਇਕ ਵਖਰੀ ਪਸਤਕ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਜੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸੋਚ ਦੀ ਧੋਸ ਚਾਹੀਏ ਤਦ “ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ”, “ਮਨਮਤ

(੪)

ਕੁਠਾਰ ਨਿਬਰ ਉਹ ਆਇ ਪਸਤਕੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸਤੀ ਦੀਆਂ
ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਕਸਾਨ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ
ਇਥੇ ਤਾਂ ਲੇਖਨੀ ਫੜਦੇ ਹੀ ਆਪਦਾ ਭਾਰ ਉਪਰੋਕਤ
ਸਿਧ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਲੇ ਕਥਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ
ਇਤਨਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਬਸ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ 'ਕਲਿ ਤਾਰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਇਆ'
'ਪਾਣੀ ਮਾਝ' ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੀ, ਜੇਕਰ
ਸਾਡੇ ਸੇਸ਼ਾ ਲਈ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ
ਧਰਮ ਆਲਮ ਕੀਜ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੈ ? ਉਹ ਸਮਝਦਾ
ਕਿਸਤਰਾਂ ਹਨ ? ਸਰਬੋਤਮ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹਨ ? ਸਦਾ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਪਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ !
"ਜਗਤ ਸਲੋਦਾ ਰਖ ਲੇ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ" ਤਦ
"ਜਗਤ" ਕਿਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ? "ਜਿਉ ਸਲੋਦੇ ਰਖ
ਲੇ" ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੰਹਦੇ ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ (ਕਰਤਾ
ਅੰ: ਵਿ: ਰਿ: ਦੀ ਬੁਧੀ ਪਰ ਏਹ ਕਥਿਤ ਭਾਈ
ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਠੀਕ ਘਟਦਾ ਹੈ:-

"ਜਾਕੇ ਏਕ ਭਵਿ ਅਕੁ ਭਾਗਿ ਹੈ ਧਰਨਿ ਧਾਰੀ
ਤਾਹਿ ਗਿਰਧਰ ਕਹੇ ਕੋਨ ਸੀ ਖਡਾਈ ਹੈ ?
ਜਾਕੇ ਏਕ ਬਾਵਰੋ ਹੋ ਵਿਸਨਾਥ ਨਾਮ ਕਹੇ
ਤਾਹਿ ਵਿਸਨਾਥ ਕਹੇ ਕੋਨ ਅਧਿਕਾਈ ਹੈ ?
ਅਨਿਕ ਅਕਾਰ ਓਅਕਾਰ ਹੋ ਬਿਬਾਰ ਤਾਹਿ
ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ ਕਹੇ ਕੋਨ ਪੁਤ੍ਰਤਾਈ ਹੈ ?
ਜਾਨੈ ਉਸਤਤ ਜੋਰ ਕਰਤ ਹੈ ਨਿੰਦਾ ਮੂਰੁ !!!
ਜੈਸੇ ਅਰਾਧਥੇ ਏ ਮੋਨ ਖਡਾਈ ਹੈ।
ਠੀਕ ਇਸੇਤਰਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀਤਕਾਰ

ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਜਗਤ ਦੀ ਰਖਾ ਹੋਣੀ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰਖਾ ਹੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਕਿ “ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਰਖਾ ਕਰੁ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ
ਪਰਯੋਜਨ ਸੀ”। ਫੇਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਲ ਅਪਨੇ ਬੁਕਾਏ
ਨੂੰ ਮਰਾਥਾਜ ਦੇ ਸਿਰ ਬਪਣਾ ਕੇਸਾ ਨਜ਼ਾਫ਼ ਹੈ।

“ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾਂ ਤੁਰਕੁ ਗਾਣਾ”

“ਬੁਰ੍ਹੀ ਪੰਥ ਮੇਂ ਬਪਣ ਬਿਦਿਆ ਚਲਾਨੀ” ਆਦਿ।

ਅਨੇਕ ਪਰਮਾਣ ਭੇਖਕ ਦੀ ਏਕਾਂਖੀ ਇਸ਼ਟੀਕਾਮੀ
ਹੀਰ ਵਤ ਭਟੇ ਪਏ ਹਨ।

ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ :- “ਆਜ ਕਲ
ਨਵੀਨ ਸਿਖ ਲਾਲਚ ਮੇਂ ਵਸੇ ਹੁਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ
ਯੋਰ ਕਾਰਣ ਕੇ ਖੁਦ ਬਖੁਦ ਸਨਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਾ
ਲਿਕਾਯ ਕਰਤੇ ਜਾਤੇ ਹੈ”।

ਪਹਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਿਸ ‘ਸਨਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ’
ਦੀ ਮਬਦ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਵਾਰਥ ਦੀ

ਸੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਾਬੀ ਕਰਚਾਸ ਜੀ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਜਥਤ ਕਰੁ’ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ
ਖਾਸ ਜਾਤੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਬਵਾ। ਰਖੁਕ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਬਲਕਿ

“ਜਥਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰ ਕਰਹੁ ਵੀਚਾਰਾ”

ਲੇਖਕ:- “ਜਥਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਉ” ਇਸਤੋਂ
ਸਿਵਾਇ ਸਾਰੇ ਮਤ ਮਤਾਂਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਏਸ ਥਾਤ ਤੇ ਅੰਤ
ਜੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਭੇ ਸਨ’ ਹਿੰਦੂਆਂ,
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਈਸਾਈਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਪੁਜਨੀਯ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਭੇ ਵਭੇ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੇ
ਤੇ ਕਾਫ਼ ਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(੫)

ਕਰਕ ਉਭਲਨੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਹ ਅਖੀਂ
ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਪੰਥ' ਆਖਦੇ ਹੀ ਕਿਸਨੂੰ ਹਨ? ਜੇ
ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਪਰਲੇਖਕ
ਵੀ ਉਭਲੀ ਵਿਖ ਦੇ ਉਪਾਏ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਏਥੇ
ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਪਰ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ
ਨਿਵਾਰਨ ਵਾਸਤੇ 'ਆਰਯ ਸਮਾਜੀਆਂ' ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਪਰ
ਬਿਸ਼ਾ ਲਮਲਿਆ ਦੇ ਉਤ੍ਰ' ਨਾਮਕ ਪਸਤਕ ਮੰਗਵਾਕੇ
ਕਰਕ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ
ਵਿਖ ਲਾਲਚ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਆਖਦੇ
ਆਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਮੇਰਾ ਲਿਖ ਦੇਕਾ ਹੀ ਮੰਤਰ ਵੀ
ਦਲੀਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਰਖਦਾ ਹੈ'। ਸੁਧਾਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ
ਖਾਲਸਾ (ਪੰਥ ਸੇਵਕ) ਬਿਲਕੁਲ ਤੇ ਲਾਲਚ ਹਨ,
ਘਰੇਂ ਖਾਂਦੇ, ਰਿਆਸਤਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਛਡਦੇ, ਘਰਾਂ ਨਵਾਂ
ਵੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਵਕਤ, ਧਨ, ਤਨ, ਮਨ,
ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਵਿਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਸੇਵਕ
ਘਰੇਂ (ਪਤਨੀਆਂ ਦੀ ਖੋਈ ਮੰਗਵਾਕੇ ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਆ
ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਪੰਥ ਵੀ ਕਰਦੇ
ਹਨ ਸੇ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ। ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ ਜਾਂ
ਆਮੀਰ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਪਏ ਕੁਸ਼ਾਮਤਾਂ ਤੇ ਬੁਠੀਆਂ ਪੁਰਨਾਂ
ਨਾਨ ਉਦਰ ਪੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ! ਕਿਤੇ

ਅਨਮਤ ਪੁਰਾਣ ਨੰਬਰ ੪ ਇਹ ਪਸਤਕ ਵੀ ਲੇਖਕ ਦਾ
ਵਰਾਖਜਾਨਰੈ ਭਾਈ ਪਰਤਾਪਸਿੰਘ ਸੰਚਰਸਿੰਘ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਵਾਲੇ ਰੋਲ ਵਾਸਤਾ ਲਾਇਲ ਪੁਰ ਹੈ।) ਤੇ ਮਿਲ
ਸਕਦੀ ਹੈ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ।

(੧)

ਸੁਖੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਛਾੜੇ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ
ਹੋਏ।

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਬਿਨਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਧਿਆਂ ਦੀ
ਅਲਕੀਅਤ ਦੇ ਹਿੰਸੇਦਾਰ ਪਛਾਤਿ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਆਲਸੀ
ਦੇ ਸਥਾਨ ਨੂੰ 'ਅਸੀਤ' ਬਣਾਨ ਵਾਸਤੇ ਉਮਰ ਦੇ ਮੱਥ
ਆਪਣੇ ਕੰਥ ਕੀਤੇ ਲਾਲਚੀ ਭਸ਼ਾਨਕ ਮੁਸਕਲਾਂ ਵਿਚ
ਪੈਏ ਦੁਖ ਸਹਾਰਕੇ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ, ਭੇਦ ਦਾ ਵਰਤਾਉ
ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜੇਹੇ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ
ਦੇਂਦੇ ਪੰਥ ਧਾਮ ਹੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ
ਉਹ ਕਿ ਪੰਥ ਵਿਚ ਖਬਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ
ਫੇਰਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦੇਸ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਕੰਠੇ ਤੇ ਗੁਰ ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ
ਜੇ ਅਸਥਾਨ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,
ਈਸਾਈ ਰਾਮਬ (ਜੁਪਦੇਸ਼) ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਗੁਰ ਸਿਕਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਤਿ ਕਰਨ ਤੇ ਦੁਖੀ ਕਰਨ
ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਉੱਤੀਆਂ ਤੇ ਹੱਥੀਆਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ
ਵਿਚ ਡਿਗਦੀਆਂ ਹਨ ! ਆਪ ਜੈਸੇ ਪਾਚੀਨਤਾ ਦੇ
ਅਮੰਤ ਨਾਲ ਫੁਲੇ ਹੋਏ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪਏ ਤਕਦੇ ਹਨ
ਪਰ ਉਥ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਸਰੋਵਰਾਂ
ਬਿਨਾਂ ਦੀ ਮੋਂਪਣਾ ਹੀ ਏਥੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਉਨਾਂ
ਦੇ ਕੰਨ ਤੇ ਸੁੰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਰਕਦੀ। ਕੋਈ ਗਲਾ ਬਾਬੂ
ਸਰਦਾਰ ਪਰਵਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ! ਸੁਧਾਰਕ ਖਾਲਸਾ
ਜੀ ਉੱਦਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਕੱਦਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਘਰ ਤੋਂ
ਧਨ ਖਰਚਦੇ, ਵਕਤ ਦੇਂਦੇ, ਕਚੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਲਦੇ
ਹਨ, ਵੇਰ ਸਿਤਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰਖਦੇ

(੨)

ਹਨ ! ਜੀਸੇ ਲਾਗਦੀ ਮੰਨ ਬਣਾ ਦੇ- ਸਿਖ ਹਨ ॥
 ੧੯੯ ਬਰਸ 'ਇਕ ਪਰਾਤਨ ਧਰਮਸਾਲ ਆਰਾਮ
 ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ-ਹੋ ਭੋਭਾਉ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ
 ਨੀਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਪ ਜੀਸੇ ਭਾਲਦੇ ਰਹਿਤ ਮਸਤੂਆਂ
 ਕਿਸ ਖਰੌਂਸ ਦੀ ਨੀਂਦ ਮੈਂ ਦੇ ਹਨ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ਆਪਣੀ ਨਿਰਲੋਭਤਾ ਇਸ ਹਲ ਦਰਦੇ ਨੂੰ ਪੋਂਹਦੇ ਬੁਝੀ
 ਹੈ ਕਿ "ਚਲੋ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਯਾਤੀ ਹੋ ਕਿਥਾ।
 ਹਮਾਰੇ ਧਾਮ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਜੀਸੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੈ" ਬਿਹੀ
 ਆਪਣੀ ਨਿਰਲੋਭਤਾ ਹੈ। ਸੁਧਾਰ ਕਰਤਾ ਖਾਲਸਾ ਜੀ
 ਦਾ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਕਿ ਨਾਲਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਰਿਹਾਂ
 ਬੰਦੀ ਕਬੇਹਰੀਆਂ ਦੇ ਖਰਬ ਤੇ ਦੁਖ ਬਲਦੇ ਹਨ।
 ਅਖੀਰ ਗੁਰ ਧਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁਕਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਜੀ ! ਜੀਸੇ ਪੰਥ 'ਇਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ
 ਇਮਤਰਾਂ ਗਲੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਕਿਥਾ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ
 ਪਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ? ਅਰ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਤਿਲ ਤਿਲ ਦਾ
 ਲੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ?

ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਰਿਆਸਤੀ ਚਾਲਵਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ
 ਅਹਿਲਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਰ ਬਖਸ਼ੀ
 ਇਥਾਰਾ ਹੈ, ਤਦ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸਵੁਟ ਲਿਖੋ ਅਰ
 ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਸਵੁਟ ਲਿਖੋ !

ਅਪਣੀ ਕਾਇਰਤਾ ਨੂੰ ਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਲੀਆਂ ਦੇਕੇ
 ਲੁਕਾਉਣਾ ਕਿਥਾ ਦੁਧੀ ਮਤਾ ਹੈ ?

ਅਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਫੇਇਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਨੰਦ
 ਪਰ ਬੋਰ ਦੀਆ ਜਾਤਾ ਹੈ ਸਿਸਕਾ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ
 ਭ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਹੈ" ਇਹ ਵਾਕ ਭੀ ਨਿਰਾ ਲੂਣ ਦਾ ਪਰਬਣ

(੮)

ਹੈ। ਸਿਖ ਬੇਇਸ਼ਕੀ ਦੀ ਬੀ ਆਲੋਚ ਨਾਹੀ, ਕਰਦੇ ਅਰ
ਕੁਰ ਹੀਤੀ-ਨਕਲ-ਭਿਯਾਹ-ਕਰਦੇ ਤੇ ਲ ਵਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਆਲੋਚ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਜਿਸਾ ਕਰਨ
ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਸਿਖ ਬਲਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ
ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮਸਾਰਾ ਬਣਦੇ ਉਸ ਅਮੀਰ ਨੂੰ
ਘੋੜੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਪਸ਼ੂਕੇ ਅਪਨੇ ਕਰੇ ਬਟੋਰਨ ਵਾਲੀ
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ ਕਿ :—

ਨਾਰਿ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਸਨੰਹ ਪਤਿਬੁਤਾ ਹੋਇ
ਗੁਰ ਸਿਖ ਏਕ ਦੇਕ ਪਤਿਬੁਤ ਲੀਨ ਹੈ।
ਗਾਯਨਾਏ ਕਾਏ ਅਉ ਸੰਗਾਏ ਪਤਿਬੁਤਾ ਹੋਇ
ਬਿਨ ਕਰ ਸਬਦ ਨ ਕਾਨ ਸਿਖ ਚੀਨ ਹੈ।
ਕੁਪ ਰੰਗ ਅੰਗ ਸਰਬੰਗ ਹੋਏ ਪਤਿਬੁਤ
ਆਨ ਏਕ ਸੇਵਕ ਭ ਦਰਸ ਨ ਕੀਨ ਹੈ।
ਸੁਜਨ ਕਟੰਬ ਹਿਹ ਗਉਨ ਕਥੇ ਪਤਿਬੁਤ
ਆਨ ਏਕ ਬਾਨ ਸੇਸੇ ਜਲ ਬਿਨ ਮੀਨ ਹੋ॥੪੪੯॥

ਸਧਾਰ ਕਰਤਾ ਸਿਖ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ
ਹੈ ਤੇ ਦੂਏ ਦੀ ਕਾਫ਼ ਕੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਜੋ
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਉਲਾਹਮਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਦ ਹੀ
ਪਾਤਿਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਲਭਦਾ ਹੈ।

ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨੀਚੇ ਲਿਖੀ
ਦੁਹੀ ਬਾਤੋਂ ਕਾ ਨਿਰਨਜ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤੀ ਹੁਮਾ ਮਕਰ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਰ ਖੁਦਕਰਤਾ ਕੋ ਤਿਆਗ ਕਰ ਧਰਮ ਸੇ
ਨਿਰਨਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ”।

ਭੈਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਜੋ
 ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਮਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਯਾ “ਅਨਮਤ” ? ਜੇ ਆਪ
 ਸੀ ਉਰੂ ਭਰੀਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਯੋਗ
 ਨਹੀਂ ਤਦ “ਗੁਰਮਤ ਕੌਰਵਤਾ ਭਾਗ ੨” ਸਫਾ ੨੮ ਤੋਂ
 ੫੭ ਤਕ ਏਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਵਰਤਮਾਨ
 ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕੀਤਾ
 ਹੋਇਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਯਜਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ! ਪਰ ਜੇ
 ਆਪ ਦਾ ਵਾਦ ਸੱਤਦੀ ਖੋਜ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਦ ਲਓ
 ਅਸੀਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ:-ਜਿਸ ‘ਵੇਦ ਵਿਧੀ’ ਤੇ
 ਆਪ ਭੁਕਕਦੇ ਹੋ ਆਪਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ
 “ਵੇਦ ਵਿਧੀ” ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ? ਤਥਾ ਕਿਸੇ
 ਵੇਦ ਵਿਚ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦਰਜ ਭੀ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ?
 ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ
 ਹੋਏ, ਭਾਵੇਂ ਨਾਮ ਭੀ ਹੁਣ ਯਾਦ ਕਰਨੇ ਪੈਣ ! ਜੇ ਆਪ
 ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਯਜਾਤਾ ਨੂੰ ਭੀ ਮਿਲਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖੋਜੀ
 ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਦੇਖਦੇ ਤਦ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗੀ
 ਤਰਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਕਿ:-ਵੇਦਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੱਖੋ
 ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਜਾਰੀ ਸਨ, ਦੇਸ ਦੇਸ
 ਤੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਸਨ ਇਹ ਲੋਕ
 ਚਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ “ਆਸੁ ਲਾਯਨ ਕ੍ਰਿਹਜ ਸੁਤੁ”
 (੧ ਅ: ੭ ਕੰਡਿਕਾ ੧ ਸੁਤੁ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਭੀ ਹੈ ।
 ਪੂਰਣ ਵਿਸਤਾਰ ਤੇ ਇਕ ਨਿਰਪਖ ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨ
 ਦੀ “ਵੇਦਕ ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ” ਨਾਮਕ ਪੁਸਤਕ ਛੇਤੀ
 ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਆਪ “ਮਨੁਸ਼ਿਮਤੀ”
 ਪੌਰਾਣਕ ਲੇਖਾਂ, ਯਾਗਯ ਵਲਕ, ਆਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ

(੧੧)

ਜੋਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵਿਹੀ ਦੱਸ ਕੇ ਆਪਨਾਂ ਅਯਾਜਨ ਪਕਾਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ਸੋ ਮਨੁ ਸਿੰਮਤਿ ਅਧਯਾ ੩ ਵਸਿਸਟ ੧-੩੦ ਤੋਂ ੩੫ ਤਕ ਵਿਚ ਬੋਧਾਇਣ ੨੦-੨ ਤੋਂ ੧-੨-੮ ਤਕ ਆਪਸਤੰਬ ੨-੧੧-੧੭ ਤੋਂ ੨੦ ਤੇ ੨-੨੧-੨ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰਵ ਅਧਯਾ ੪੪ ਤੋਂ ੪੬ ਤਕ ਵਿਚ ਅੱਠ ਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭੀ ਆਪ ਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ “ਵੇਦਕ ਰੀਤੀ” ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਸਨਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਚਲਤ “ਸਵੈਥਰ” ਦੀ ਰੀਤੀ ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ?

ਹਾਂ ਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਯ ੧ ਵਿਵਾਹਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ੨ ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ । ਜਾਂ ੧ ਨੰਬਰ ਦੇ ਬਾਹਮ ਵਿਵਾਹ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚਿੱਤਮ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਏਹ “ਅਨੰਦ ਵਿਵਾਹ” ਸੁਰੀਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਭੀ “ਸੋ ਸਿਆ-ਟਿਆਂ ਇਕੋ ਮੱਤ” ਦੇ ਭਾਵ ਪਰ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਭੀ ਕਿਤੇ ਉਲਟਾ ਨਤੀਜਾ ਨਾ ਕੱਢ ਲੈਣਾਂ, ਪੂਰਾ ਹਾਲ ਗੁਰਮਤ ਗੌਰਵਤਾ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਪਿਸ਼ਟ ਪੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ! ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਚਲੋ ਤੇ ਦੇਖੋ ਕਿ:-

ਆਰਯਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਚਲਤ ਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਰੀਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਵੇਦ ਰੀਤੀਆਂ” ਕੰਹਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ ? ਵਿਰ ਵਰਤਮਾਨ ਆਪਦੇ “ਸਨਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮੀ” ਏਨਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਦ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਭੀ ਏਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਨੱਠਦੇ ਹਨ ? ਜੇਕਰ ਆਪ ਪ੍ਰੰਮ ਨਾਲ ੧ ਪਾਠ ਭੀ ‘ਗੁਰਮਤ ਗੌਰਵਤਾ’

(੨੨)

ਜੇਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਵਿਵਾਹ' ਸੰਬੰਧੀ 'ਖੁੱਤ' ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਣ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਨਾਉਣ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਨਵਜੋਹ ਆਸਾਇ ਖੁਜਾਂ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਵੇਦ ਭਗਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵੇਦ ਪਤਿਕੁਲ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਉਲਟ) ਹੈ, ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਵੇਦ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਇਹ ਤਾਂ ਪਰਤੱਖ ਹੈ, ਥਾਕੀ ਰਹੀ ਪੌਰਾਣਕ ਰੀਤੀ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਸਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਦੋ ਬਾਤਾਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਜੀ ਸਦਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਆਇਸਨ ਉਸਤੋਂ ਪਹਲੇ ਹੀ ਵਿਵਾਹ ਤੇ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਆਪ ਉਨਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਦੂਸਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਪੱਗ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰਬੱਗ ? ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਹਿਨੀ ਦੋ ਇਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੋ ? ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸਨ ਤਦ ਗੁਰੂ ਪਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਦਾ ਸੋਫਟ ਉਤਰ ਮੌਨ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ 'ਇਕ' ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਦ ਪ੍ਰਥਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ:-

(ੳ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ:-

“ਸਾਹਾ ਗਣੈ ਨ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰ”

“ਸਾਹੈ ਪ੍ਰਿਥਿ ਏਕੀਕਾਰ”

ਅਰਥਾਤ ਸਾਹਾ ਨ ਗਿਣੈ, ਨਾ ਸਾਹੈ ਦੇ (ਗਿਣਨ ਨਾ

(੧੩)

ਗਿਣਨ-ਦਾ) ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ, ਭਾਵ ਸਾਹੇ ਦਾ ਭਰਮ ਸੁਝ ਕਰੋ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਸਾਹੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਮਾਲਕ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਉਸ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰੋ, ਸਾਹੇ ਗਿਣਨ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਜਨ੍ਹ ਤਾਰਿਆਂ ਨਵਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਹੁਣ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ ਸਾਹਾ ਗਿਣਨਾ ਹੈ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਸਾਹੇ ਗਿਣਨ ਤੋਂ ਹੋਭ ਦਿੱਤਾ ਤਦ ਇਸ ਰੀਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੈਰ ਕਟ ਗਿਆ। ਜਦ ਆਪ ਸਾਹਾ ਹੀ ਨਾ ਗਿਣੇ ਤਦ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਲਗਨਾ ਵਿਵਾਹ ਹੀ ਨਾਸ਼ਾਇਬ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਦੀ ਆਪ ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਉਹ ਰੀਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਏਸ ਵਾਕ ਦੇ ਉਲਟ ਤੁਰਕੇ ਸਾਹੇ ਗਿਣਾਂਦੇ ਰਹੇ ਮੰਨਦੇ ਹੋ (ਜੋ ਨਿਰਾ ਹੀ ਧੂਏਂ ਦਾ ਪਹਾਜ਼ ਹੈ) ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਜਾ, ਸੱਤਾ, ਵਕਤਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਹਰਤਾ, ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਸਕਦੇ ਹਨ? ਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਕੇ ਆਪ ਵਰਤੇ ਹਨ ਤਦ ਆਪ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਾਥੋਂ ਖੁੰਛਦੇ ਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਏ ਸਨ।

(ਅ) ਚਲੋ ਅੱਗੇ ਚਲੋ। ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਨਵ ਯੋਗ ਪੂਜਾ ਜਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਖੰਡਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਪੰਜਾਣਕ ਵਿਵਾਹ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰੀ

(੧੪)

ਆਏ ਤੇਰੇ ਦੀ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਹਨ ਜੋ ਇਕਾਅਕਾਏ
ਸੇਵੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮਨਮੁਖ ਅਰ ਪਤਤਿ ਬਨਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ
ਜੀ ਝੰਕੇਦੀ ਚੌਟ ਨਾਲ ਹਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਗੁਰ ਸਿਖ
ਮੀਤ ਚਲੋ ਗੁਰ ਚਾਲੀ” “ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਕੁਝ ਗਾਲੀ
ਹੋਛੀਆ” ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸੋ ਨ ਚਿਨਾਰ ਫੇਰ ਖੋਹ
ਲਕੇ ਨਵਗ੍ਰਿਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੀਭੀ ਮਨਾਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਯਥਾ:-

“ਸਰ੍ਹਿਣ ਸਗੁਨ ਵੀਚਾਰਣੇ.

ਨਉ ਗੁਹਿ ਬਾਰਹਿ ਰਾਸ ਵੀਚਾਰਾ ।

ਕਾਮਣੇ ਟੂਟੇ ਅਉਸੀਆਂ

ਕਣਸੋਈ ਪਾਸਾਰ ਪਾਸਾਰਾ ।

ਗਦੋ ਕੁਤੇ ਬਿਲੀਆਂ

ਇਲਮਲਾਲੀ ਗਿਦੜ ਛਾਰਾ ।

ਨਾਰ ਪੁਰਖ ਪਾਣੀ ਅਗਨ

ਛਿਕ ਪਦ ਹਿਭਕੀ ਵਰਤਾਰਾ ॥

ਬਿਤ ਵਾਰ ਭਦਾ ਭਰਮ

ਦਿਸਾ ਸੁਲ ਸਹਿੰਸਾ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਵਲਛਲ ਕਰ ਵਿਸਵਾਸ ਲਖ

ਬਹੁ ਰਖੀ ਕਿਉਂ ਰਵੈ ਭਤਾਰਾ ॥

(ਵਾ ੫੪੮)

ਆਪਣੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਨਉ ਗ੍ਰੰਥਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਸਿਦਕ
ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਭਰਮ ਤੇ ਸੋਹਸਾ ਲਿਖਦੇ
ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਬਹੁ
ਰਖੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਵੇਸਵਾ) ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਹੁਣ ਪਤਿਬਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਵਤ ਅਨੰਨਜ ਨਾਂ ਹੋਣ ਪਰ ਵਿਭਚਾਰਨਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਿ

(੧੫)

ਕਟਿਲ ਸਿਖ ਹੋ ਜਾਣੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ
ਸਿਖ ਅਨੰਨਯਤਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ ਅਰ ਨਵ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਫੜੋ
ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਹੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ:—

“ਹਰਿ ਨਾਮ ਚੇਤ ਅਵਰੁ ਨ ਪੁਜਾ। ਮਨਮ

ਏਕੋ ਸੇਵੀ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ” (ਮਃ ਮਃ ੩)

“ਹਰਿ ਕੀ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਦੂਜੀ ਸੇਵਾ

ਕਰਹੁ ਨ ਕੋਇ। ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨਹੁ

ਚਿੰਦਿਆ ਫਲ ਪਾਈਐ। ਦੂਜੀ ਸੇਵਾ

ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ਜੀ” (ਗਃ ਮਃ ੩)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ

ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:—

“ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹ ਢੇਰੇ ਤੇ ਵੇਖੁ

ਬਰੇ ਦਿਸੈਨਿ। ਅਨਦਿਨ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਨਿ

ਫਿਰ ਵੇਲਾ ਨਾ ਲਹੈਨਿ॥” ਤਥਾ:—“ਨਾਨਕ

ਨਾਮ ਨ ਚੇਤਨੀ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਲੇ

ਅਵਹੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ। ਜਮਦਰ ਬਧੇ

ਮਾਰੀਅਹਿ ਫਿਰ ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਪਚਾਹਿ॥”

ਕਿਉਂਜੀ ! ਆਪ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਬਾ ਤਕ

ਪਹੁੰਚਾਵਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? ਇਹ ਗੁਰ ਵਾਕ ਆਪਣੇ

ਪੈਗਣਕ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦੇ ?

ਹੋਰ ਲਓ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਬਾਬਤ ਭੀ ਗੁਰ ਅਰ ਵਿਚ ਖਾਸ ਹੁਕਮ

ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ:—

ਪ੍ਰਫਤ ਨ ਜੋਤਕ ਔ ਬੇਦ ਬਿੱਤ ਵਾਰ ਕਛੁ

ਗ੍ਰਾਹਿ ਔ ਨਛਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੇਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ।

(ਕਃ ੪੪੮)

(੧੬੯)

ਇਸਨੂੰ ਅਗੇ ਪੈਰਾਣਕ ਵਿਵਾਹ ਦਾ “ਲਗਨ”
ਇਕ ਸ਼ੁਰੂਰੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਅਪਣੀ ਗਰੇਸਿਥ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਗਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

“ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗ ਸੇ ਮਨਮੁਖ ਬਕਤ ਹੈ
ਲਗਨ ਸਗਨ ਮਾਨੈ ਕੈਸੇ ਮਨਮਾਨੀਐ” (ਕ: ੨੪੯)
ਪੁਨ: “ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ
ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵਨੇਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ” ॥

(ਕ: ੪੪੮)

ਜੇ ਦੂਸਰੇ ਗਰੇਬਾਂ ਵਲ ਆਉਂਤਦ ਛੇਵੇਂ ਸਤਗੁਰਾਂ
ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ:-

“ਤਜਾਗ ਲਗਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਏ”

ਜੇ ਆਪ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਤਦ ਦੱਸੋ ਕਿ ਸਾਹਿਗਿਣਨ,
ਲਗਨ ਤੇ ਰਾਸਾਂ ਦੇ ਮੇਲਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਮਤਲਬ ਏਹੋ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਸੁਚੀ ਘੜੀ
ਵਿਚ ਵਿਵਾਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਮਰ ਭਰ ਵਿਘਨ ਨ ਪਵੇ। ਪਰ
ਬੜੇ ਪੈਰੋਂ ਜੋਤਿਭੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਰੰਭੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਹਨ। ਮਰਦਮ ਸੁਮਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਂ ਜੂਨ ੧੯੦੬ ਦੇ
“ਸੁਖਨਿਵਾਰਨ ਪਤ੍ਰ” ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਰੰਭੀਆਂ
ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਤਦ ਬਹੁਤੀਆਂ ਰੰਭੀਆਂ ਸਾਹਿ ਲਗਨ
ਸੋਧਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਜੰਸਾ ਕਿ:-

ਹਰ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਧਵਾ

ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਮਰਦਮ ਸੁਮਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ
ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹਿੰਦੂ ਫਟਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਖ

(੧੭੭)

ਵਿੱਚ ਸੰਨ ੧੯੦੧ ਈਸਵਿਚ ਇਕ ਬਰਸ ਤੋਂ ਪਾਏ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਂ ਇਸਤੀਆਂ ੧ ਹਜ਼ਾਰ ੬੪ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ੮ ਸੌ ੫੯ ਹਨ। ਇਕ ਬਰਸ ਤੋਂ ਦੋ ਬਰਸ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ੧੨ ਸੌ ੧੭ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ੧ ਹਜ਼ਾਰ ੩੯ ਹਨ। ਦੋ ਬਰਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀਆਂ ੨੨ ਸੌ ੭੧ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ੧੮ ਸੌ ੮੬ । ਤਿੰਨ ਬਰਸ ਤੋਂ ਚਾਰ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀਆਂ ੪੫ ਸੌ ੧੩ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੩੭ ਸੌ ੧੦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ । ੪ ਤੋਂ ੫ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਂ ਕੁਲ ੧੦ ਹਜ਼ਾਰ ੪ ਸੌ ੨੨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ੮ ਹਜ਼ਾਰ ੧ ਸੌ ੮੨ ਹਨ । ੫ ਬਰਸ ਤੋਂ ੧੦ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਂ ੮੫ ਹਜ਼ਾਰ ੭ ਸੌ ੯੮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾਂ ੭੮ ਹਜ਼ਾਰ ੪ ਸੌ ੭ ਹਨ । ੧੦ ਤੋਂ ੧੫ ਬਰਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਵਾਂ ਦੋ ਲਖ ੭੫ ਹਜ਼ਾਰ ੮ ਸੌ ੬੨ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲਖ ੨੭ ਹਜ਼ਾਰ ੩ ਸੌ ੬੭ ਹਨ । ੨੦ ਬਰਸ ਤੋਂ ੨੫ ਬਰਸ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਂ ੯ ਲਖ ੩੮ ਹਜ਼ਾਰ ੭ ਸੌ ੨੫ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੭ ਲਖ ੩੨ ਹਜ਼ਾਰ ੩ ਸੌ ੫੫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ । ੩੦ ਤੋਂ ੪੦ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਂ ੪੩ ਲਖ ੩੫ ਹਜ਼ਾਰ ੮ ਸੌ ੫੨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾਂ ੩੩ ਲਖ ੭੧ ਹਜ਼ਾਰ ੨ ਸੌ ੬੧ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ੪੦ ਬਰਸ ਤੋਂ ੫੦ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀਆਂ ੬੧ ਲਖ ੩੪ ਹਜ਼ਾਰ ੫ ਸੌ ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੪੬ ਲਖ ੩੭ ਹਜ਼ਾਰ ੧ ਸੌ ੧੪ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾਂ ਹਨ । ੫੦ ਤੋਂ ੬੦ ਬਰਸ ਤਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ੫੫ ਲਖ ੩੪ ਹਜ਼ਾਰ ੮੬ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੪੨ ਲਖ ੮੧

(੧੮)

ਹਜ਼ਾਰ ੭ ਸੌ ੧੫ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਹਨ। ੬੦ ਬਰਸ ਤੋਂ ਬਜ਼ੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ੬੫ ਲਖ ੯੬ ਹਜ਼ਾਰ ੯ ਸੌ ੩੯ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੪੯ ਲਖ ੬੪ ਹਜ਼ਾਰ ੩ ਸੌ ੧੭ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਹਨ, ੫ ਹਜ਼ਾਰ ੨ ਸੌ ੭੯ ਅਜੇਹੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ੨ ਕ੍ਰੋੜ ੫੯ ਲਖ ੯੧ ਹਜ਼ਾਰ ੯ ਸੌ ੩੬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧ ਕ੍ਰੋੜ ੯੭ ਲਖ ੩੯ ਹਜ਼ਾਰ ੪ ਸੌ ੬੯ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਲ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ੧੪ ਕ੍ਰੋੜ ੩੯ ਲਖ ੫੬ ਹਜ਼ਾਰ ੪ ਸੌ ੪੭ ਇਸਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦਾ ਹਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੰਜ ਇਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਸਤੀ ਵਿਧਵਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਸੰਨ ੧੯੦੨ ਤੋਂ ੧੯੦੯ ਤਕ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਲੇਗ ਰਾਖਸ਼ ਨੇ ਇਸਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਭਿਯਾਨਕ ਮਰਜ਼ ਨਾਲ ਜਿਤਨੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦਮੀ, ਸੌ ਭੀ ਨੌ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ! ਹਾਯ !! ਹਾਯ !! ਜਿਸ ਅਭਾਗੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਅਜੇਹੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਘਾਂਤੀ ਦੇਹਿ ਸੱਕਦੀ ਹੈ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਤਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਕਿ ਵਰ੍ਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੋ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਬਾਲ ਵਿਧਵਾ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੀਆਂ ਜਣਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਹੇੜਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਆਂਹਾਂ ! ਦੇਕੇ ਦਗਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵਿਦਯਾ, ਬਲ, ਬੁਧੀ ਦੀ ਪਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਦੇ ਨਹੀਂ !!! ਪਰਮਾਤਮਾ ਭ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਮ ਬੁਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ।

(੧੬)

ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਤੇ ਘਾਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਵੋ ਜਗ
 ਬਾਲਮੀਕੀ, ਤੁਲਸੀ, ਅਧਿਆਤਮ ਰਾਮਾਯਨ, ਜਾਂ ਹਨੂਮਾਨ
 ਨਾਟਕ ਆਦਿਕ ਵਿਚੋਂ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰਲਾਪ ਪੜ੍ਹੋ
 ਜਿਥੇ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ “ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ
 ਮਹਾਂ ਰਿਖੀ ਵਿਸਵਾ ਮਿਤ੍ਰ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਲਗਨ
 ਦੇਖਣ ਤੇ ਸਾਹਾ ਸੋਧਨ ਵਾਲੇ ! ਨੌਰੋਹ ਸਾਖਯਾਤ ਆਕੇ
 ਅਹੁਤੀਆਂ ਲੰਘ ਵਾਲੇ, ਅਗਨੀ ਸਾਖਯਾਤ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ
 ਹਾਸਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ! ਆਪ ਸਾਖਯਾਤ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਰੂਪ,
 ਸੀ ਰਾਮਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਪਰ
 ਫੇਰ ਭੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਸ੍ਰਯੰਬਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੋਯਾ
 ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਰਮਾਂ ਦੀ
 ਗਤੀ ਬੜੀ ਹੀ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ
 ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸੱਕਦਾ” ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੀ ਆਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ
 ਕਿ ‘ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸ ਹੋਗ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ’ ਇਹ ਤਾਂ
 ਹੈ ਲਗਨ ਤੇ ਸਾਹੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ! ਬਾਕੀ ਰਹੀਆਂ “ਰਾਸਾਂ”
 ਸੋ ਲਹੇ ਮਾੜੇ ਮੋਢੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸਾਂਕੀ ਮੇਲਨੀਆਂ
 ਹੋਈਆਂ ਅਵਤਾਰ ਦੇਸ ਦੇ ਪੁਜਨੀਯ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀਆਂ
 ਰਾਸਾਂ ਮੇਲੋ ਜੋ ਕਹੇ ਕ ਸੋਹਣੇ ਮੇਲ ਮਿਲੇ ਸਨ:-

ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਰਾਵਣ !

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਕੰਸ !

ਵਿਸਵਾਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ !

ਕੈਕੇਈ ਤੇ ਕੈਸਲਯਾ !

ਨਿਰਮਲੇ ਤੇ ਨਿਹੰਗ !

ਇਹ ਚਾਰੇ ਜਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਪਸੰਗ
 ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੀ ਹੋਵਨਗੇ ਕਿ:-ਰਾਵਣ ਨੇ ਰਾਮ-

ਬੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਦੁਰ-ਲਾਜ਼ੀ ਤੇ-ਉਥੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਸਰਬੰਸ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕੌਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਬੈਲਾ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤੇ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕੰਦ ਪਾਏ, ਅਨੇਕ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਾਏ, ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਮਿਟਾ ਦਿਤਾ। ਵਿਸਵਾਮਿਤ ਨੂੰ ਵਸਿਸ਼ਟ ਦਾ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰਿਆ। ਕੈਕਈ ਨੇ ਕੌਸਲਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ੧੪ ਬਰਸਦਾ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ (ਬਨਬਾਸ) ਦਵਾਇਆ। ਨਿਰਮਲੇ ਤੇ ਨਿਹੰਗਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕਯਾ ਯਾਦ ਕਰ ਲਵੋ ਹੋਰ ਭੀ ਵਿਚਾਰ ਲਓ ਕਿ:-ਹਿੰਦੂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਨਾਲ ਅਗੰਮ ਦੇ ਜਾਣੂ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ। ਜੇਹਾ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਦੇਖੋ। ਟਾਂਸਵਾਲ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰੋ ਲੋਕੀ ਆਪ ਨੂੰ "ਕੁਲੀ" ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਉਸ ਕੌਮ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਯਾ ਹੈ ਜੋ ਕੌਮ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਦੀ ਜਾਣੂ ਤੇ "ਬਿਤਵਾਰ ਰੁਤ ਮਾਹ" ਪਛਾਣ ਦੀ ਸਾਹੇ ਲਗਨ ਕਰਦੀ ਅਰ ਰਾਸਾਂ ਮੇਲਦੀ ਹੈ ! ਇਸ ਵਿਦਯਾ ਨੇ ਕਿਥੇ ਪੁਚਾਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਯਾ ਲੋਕਦੇ ਹੋ।

ਖੈਰ-ਆਪਦਾ ਪਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਏਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋਏ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਵਾਕ ਤੇ ਪਮਾਣੀਕ ਗੁਰ ਮੰਦਾਵਤ ਸਿਖ ਵਾਕ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਨ ! ਹੁਣ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਿਯਾਰੇ ਸਿਖ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਉਪਰ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਕਰਦੇ ਉਲਟ ਰਹੇ ਤਦ ਆਪ ਸੋਚ ਲਵੋ ਕੀਹ ਸੁਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਾਛੂ ਆਪਦਾ ਭਰੋਸਾ

(੨੨)

ਉਸੇਕ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿਖ ਸਭੇ ਕਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਸੇ
ਸਭੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਿ ਆਪ ਹਰਗਿਬ ੨ ਧੰਨਾਟਕ
ਜੀਤਿਆ ਲਹੀ ਕੀਤੀਆਇਸਤੇ ਸਿਵਾ ਇਕ ਹਰ ਯੁਕਤੀ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਡਣ ਦੀ ਹੈ ਭਾਈ ਮਥੇ ਮੁਰਾਬੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ
ਭਾਈ ਜੀਹੇ ਦੀ ਦੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਹੋਯਾ, ਆਪ ਕਚਵਾਯਾ, ਥੀਥੀ ਰਾਮਕੌਰ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਪਰ
ਲਾਵਾਂ ਅਰ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਅਤੁਸ਼ਾਰ ਕਰਨ ਪਰ
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਚੇਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੋਤੀਆਂ ਪਰ ਇਕ
ਸਿਖ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਰੋਬੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ
ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਦਬਾਰੇ
ਰੋਠ ਆਏ ਇਤਹਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣੇ ਪਏ ਹਨ, ਕੀਹ ਦਸਦੇ
ਹਨ ? ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਆਗਯਾ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ ! "ਦਰਜਨ ਤਖ਼ਨਗਾਯ" ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਫਰਬ
ਭੀ ਕਰ ਲਵੀਓ ਤਦ ਸਾਭੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ
ਸ਼੍ਰੇਯਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਰੋਣਾ ਪਾਏ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

"ਗਰ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮ ਵਹ ।

ਗੁਰ ਕੀ ਕਰਾੀ ਕਾਹੇ ਧਵਾ ।"

ਅਸੀਂ ਦਸੇ ਹਾਂ, ਸਾਭੇ ਲਈ ਸਾਹੇ, ਲਗਨ, ਨਵ
ਗੋਹ, ਪੂਜਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੰਦ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਭੇ ਸਿਰ
ਮੰਥੇ ਤੇ । ਹਥੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਆਦਿਕ ਲਾਵਾਂ ਕਰਾਏ ।
ਲਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ "ਪਰ ਵਿਰਤੀ" ਕਰਮ
ਵਾਸਤੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਕਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਇਕ ਹਨ । ਕਹਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ
ਬਚਨ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨ ਮੌਜੂਦ
ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ! ਕਰਨੀ ਦੇ ਬਸੰਤ

(੨੨)

ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਸੌ ਕਰੋ ਵਰਹੇ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਿ ਲਏ, ਕਿਸੇ ਸਰਬੱਗ ਨੇ ਉਨਾਂ ਪਰ ਮੁਹਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਜੈਸੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰਬੱਗ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਹਰ ਲਾਈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਤ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਲ ਵਿਚ “ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ” ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਨੀ ਦਸਣ ਗੇ ਉਥੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਰ ਝੂਠੇ ਠਹਰਨਗੇ !

ਇਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਇਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ “ਵਦਤੋ ਵਯਾਘਾਤ” ਨਹੀਂ, ਪਰ ਏਹ ਗ੍ਰੰਥ ਏਸ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ! ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮਰਤਸਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਫੇਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੰਗਾ ਜਾਕੇ ੨੪ ਘੰਟੇ ਇਕ ਟੰਗਦੇ ਭਾਰ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਤਦ ਗੰਗਾ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ “ਪੁਰਖਾ ਮੈਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕਦੇ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕੇਵਲ ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹਾਂ” । ਦਸ ਥਾਂ ਜਦ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਪਰਗਟ ਹੋਏ ਸੇ ਉਦੋਂ ਗੰਗਾ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ? ਕੈਸਾ ਵਦਤੋ ਵਯਾਘਾਤ ਹੈ ! ਇਸਤਰਾਂ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਨਵ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਜਾ ਹੋਈ ਤੇ ਮਾਣਕ ਚੌਕ ਦਸਦਗੇ ਕਿਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕੈਂਹਦੇ ਹਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਢਲਾਏ ਵੇਲੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਰੋ ਮਗਰੋਂ ਕੋਈ ਰੀਤੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾਂ ਕਰਨੀ ! ਕਿਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਤੇ ਏਹ

(੨੬)

ਭਾਖ ਚਿਚਾਰਦੇ ਹਨ—

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਭਜੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਨੀਕਾ ਅਤਿ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਿਲ ਰਤੇ ਸੋ ਬੁਲਾਈ ਹੈ।
ਪੀਰਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜੇ ਅਪਰ ਪੰਥ ‘ਹਿੰਦੂ’
ਕੈ ‘ਤੁਰਕ’ ਹੂੰ ਕੀ ਕਾਣ ਕੋ ਮਿਟਾਈ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ
ਮਜਬ ਜਗ ਦੋਖਕੇ ਅਜਬ ਮਹਾਂ ਬੈਰੀ ਕੈ ਗਬਬ
ਪਰਜੋ ਛੀਨੈ ਠਕੁਰਾਈ ਹੈ। ਧਰਮ ਸਥਾਪਥੇ ਕੋ
ਖਾਪਨ ਕੋ ਖਾਪਥੇ ਕੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਾਪਥੇ ਕੋ “ਨਈ
ਚੀਤ” ਯੋਂ ਬੁਲਾਈ ਹੈ।

(ਰੁਤ ੩ ਅਧਯਾ ੧੯)

ਪੁਨः—ਅਬਤੇ ਆਗੇ ਜੋ ਸਿਖ ਮੋਰੇ।

ਰਹਤ ਕੇ ਸਹਤ ਵਡੇਰੇ ॥

ਪਾਵਹ ਕੰਠ ਜਨੇਊ ਕਹੈ।

ਸੋ ਤਨਖਾਹੀ ਨਿਜ ਕੋ ਲਹੈ।

ਹਾਥ ਜੋੜ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵੈ।

ਦੇ ਤਨਖਾਹ ਆਪ ਬਖਸ਼ਾਵੈ ॥

‘ਹਿੰਦੂ’ ਤੁਰਕ ਦੁਹਨ ਤੇ ਨਜਾਰੀ।

ਧਰਹਿ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਸੁਚਾਰੀ ॥

ਜਗਤ ਕਾਨ ਤਜ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਹਿ ਉਦਤ ਬਿਸਾਲਾ॥ (ਰੁ:੩ਅ:੨੮)

ਪੁਨः—“ਬੇਦ ਲੋਕ ਮਤ ਸਰਬ ਤਿਆਗੀ।

ਸੀ ਅਸਿਧੁਜ ਕੋ ਭਜੋ ਅਨੁਗਾਭੀ”

ਚੋਰ-ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਗਲ ਮਤਤਯਾਗੇ।

(੬੨੪)

ਏਕ ਖਾਲਸਾ ਰਸ ਅਨੁਗਾਏ (ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਖੀ:)

ਤਸਾ-ਹਿੰਦੂ ਬੁਰਕਲਾਏ ਹੀ ਨਜਾਥਾ ।

ਕਿਰਕਸ ਇਨਕਾ ਅਮਰ ਅਮਾਥਾ ॥

ਬਰਮਹ ਨਕਾਹ ਨ ਏਹ ਨਵੇਂ ਹੈ ।

ਬੁਰਤ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ ਪਵੈ ਹੈ ॥

ਵੇਦ, ਪੁਰਾਨ, ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ।

ਅਕੁਰ ਸੁਨਤ ਨਹਿ ਮਾਨਤ ਕਾਨ ॥

ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦਨ ਤੇ ਨਜਾਥੀ ।

ਰੀਤ ਇਨ ਮੇਂ ਹੈ ਭਲ

ਰੀਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰੀਤੀ ।

ਤਸ ਰਾਖੀ ਇਨ ਸਭ ਬਿਧ ਤੇਤਾ ॥ (ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਲਾਭ ਬਣੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਵਾਕ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜੋ ਕੰਧਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਣ ਨ ਕਢੇ । ਦੁਹਾਂ ਪੰਥਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਜਿਸ ਕਿੱਲੇ ਦੇ ਬੋਰ ਆਪ ਭੁਜਕਦੇ ਹੋ ਆਪ ਹੀ ਵੀਚਾਰਲਵੇਕਿ ਉਹ ਵਦਤੋ ਵਜਾਘਾਤ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵਜੀ ਥਾਂ ਉਸਦੇ ਉਲਟ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਤੇ ਅਸੀਂ ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦਿਤੇ ਹਨ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਏ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਵਾਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਾਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸਿਰ ਵੇਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਆਪ ਸੱਤ ਦਾ ਚੂਹਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋ ਤਦ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੰਨ ਲਵੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵੇਦਕ, ਪੁਰਾਣਕ, ਅਨੁਸਮਤ ਰੀਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਰ ਕਹਿਨੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਤੇ ਇਕਹੋਣ

(੨੫)

ਕਰਕੇ ਸਾਤਯਗਰਾਂ ਨੇ ਆਪਨੇ ਕਾਰਜ ਕਦੇ ਆਪਨੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਆਨੰਦ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ।

(੨) ਇਸ ਅੰਗ ਦਾ ਉਤਰ ਭੀ ਉਪਰ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ।

(੩) ਇਸਦਾ ਉਤਰ ਭੀ ਉਪਰ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ।
ਭਾਈ ਮਥੋ ਮੁਰਾਰੀ ਆਖਿਕਾਂ ਦਾ ਬਿਕਰ ਅਸੀਂ ਕਰ
ਆਏ ਹਾਂ ਹੁਣ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਪਰਨਿਧ ਭਾਈ
ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਚੱਕ ਰਮਦਾਸ ਨੇ ਆਨੰਦ
ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਭਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥

ਸੀ ਬਾਬਾ ਯੋਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੇ ਮੁਖ ਸਿੱਖ ਭਾਈ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਵਿਵਾਹਪੱਧਤੀ" ਆਨੰਦਰੀਤੀ ਦੀ
ਰਚੀ ਅਰਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ, ਸੰਮਤੀ ਤੇ ਲਾਗਤ
ਨਾਲ ਛਪਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਪੁਰਲਤ ਕੀਤੀ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਸਾਧਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਣੀ, ਕਹਣੀ, ਕਰਨੀ
ਦੇ ਪੂਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਮੇ । ਸਾਗ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰੇ ਸੰਤ, ਮਹੰਤ,
ਗੋਬੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਥਤ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਹ
ਨਵੀਨ ਸਿੱਖ ਯਾ ਸਿੰਘ ਸਭੀਏ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਸੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਸੇ ਜਿਸਨੂੰ ਤਸੀਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢ ਸਕੋ ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਿਵਾਹ ਕਾਰਜ ਆਨੰਦ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋਏ
ਚਲਾਣਾ ਭੀ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਯਾ ਅਰ ਚਲਾਣੇ ਦੇ
ਭੋਗ ਗੁਰਮਤ ਕਾਰਜ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਅਕਾਲੀ ਭਾਈ
ਮੁਲਤਾਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੀਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੇਵਕ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਯਾ ।

ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਪਦੇ ਗੁਆਂਢ
ਚਹੀਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕੇਵਲ ਆਖਕੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਨੇ ਕਰਕੇ
ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਆਨੰਦ ਸਨਾਤਨ ਹੈ । ਬਹੁਤ

(੨੬)

ਸਾਰੇ ਕਰਦਵਾਰੀਏ ਸੱਜਣੀ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤ
ਰੀਤੀ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਹੈ ਸੀ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੀ
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦੇ ਪਸਿੰਧ ਬਖ਼ਸ਼ ਰਗ ਗੀਬੀ ਹਨਸਿਨੀ
ਦੇ ਸੁਨਾਤਨ ਗੁਰਮਤ ਰੀਤੀ ਹੀ ਚਲੀ ਆਂਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋ ਗੀਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ
੧ ਖਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਆਨੰਦ ਰੀਤੀ ਨਾਲ
ਹੋਏ ਹਨ ।

ਕੁਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਭੁਲ ਗਏ ਸਨ । ਸੋ ਭੁਲੇ
ਹੋਏ ਆਪ ਹੀ ਰਸਤੇ ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਵੇਰਾਕ ਬੰਸ਼ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸੀ ੧੦੮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਪਟਯਾਲਾ ਨੇ ਸਖਤ ਮੁਖਾਲਫਤ ਦੇ ਸਾਮੁੰਦੇ ਗੁਰਮਤ
ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਹੀਵਿਆਹ ਸਮਝਿਆ ਅਰ ਪਰਾਣੀਮੁਜਾਦਾ
ਨੂੰ ਦਲਕੇ ਅਪਨਾ ਆਨੰਦ ਕਰਵਾਯਾ । ਉਹ ਸਮਝ ਕਏ
ਹਨ ਕਿ ਸਾਝੀ (ਸਿਖਾਂ ਦੀ) ਅਸਲੀ ਰੀਤੀ ਏਹੋ ਹੈ ।

ਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦਾ ਅੰਤੀਵ ਸੱਤ
ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਪਹਲੇ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਚੁਕੇ
ਹਾਂ ਜੋ "ਪੁਸਤਕ ਚਾਰ ਭਾਗ" ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦਾ ਅਪਨਾ ਲੇਖ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਪੁਸਤਕ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਸਨਾਭਾ
ਵਿਚ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਖਰਚ ਹੋਕੇ
ਛਪਕੇ ਪਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਹਾਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਇਸੇਤਰਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਹੀ।
ਪਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਹੋਏ । ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਂ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ! ਸੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਭੀ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਆਨੰਦ ਜੀਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਹਨ !

(੩੨)

ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਰਜਾਸਤ ਦੇ ਬਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ
 ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਛਾਈ ਮੁਟਕਾਉਣੇ ਵਾਲੀਜ ਸਾਹਿਬ ਦੀ
 ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਈ। ਬੁਢਾਬੁਢੇ ਅੰਗਰੇਜ਼
 ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਆਪ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕੋਈ
 ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਥ ਜੋ ਸੁਭਾਵੇਂ ਬਣੇ ਮਹਾਰਾਜ
 ਰਾਜ, ਵਧੇ ਵਧੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ, ਸਰਦਾਰਾਂ, ਬਧਾਵਰਾਂ,
 ਸਾਹੀਬਦਾਰਾਂ, ਸਿੰਧਾਂ, ਗੁਰਮਤੀਆਂ, ਕਿਰਤੀਆਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ,
 ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰ ਦੁਕਾਨੀਆਂ ਸਭ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ
 ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੀ ਗੱਲੀ ਸਾਡੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੁਹ ਸਾਡੇ
 ਮੁਰਖ ਹਨ ? ਅਰ ਆਪ ਆਪਣੇ ? ਪੰਥ ਵਿਚ ਕਰੀਬ
 ਅੱਸੀ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬਿਕਰ ਹਿਸ ਦੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ
 ਪਿਛਲੇ ੩੦ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਏਹ ਸਾਰੇ
 ਲੋਕ ਨਵੀਨ ਹਨ ! ਮਨਮਤੀਏ ਹਨ ! ਗੁਰਮਤ
 ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ! ਖੋਸਮਬ ਹਨ ! ਅਰਕੇਵਲ ਇਕ ਰੁਸੀ
 ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਅਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੋ ?

ਪੰਡਤ, ਕਾਜ਼ਾਨੀ, ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ਕੁਰਦਾਰੀਏ ਕੀਬੀ,
 ਪੁਜਾਰੀ, ਵਕੀਲ, ਡਿਪਟੀ, ਮੁਨਸ਼ਿਫ, ਲਹਸੀਲਦਾਰ,
 ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਕਿਰਤੀ, ਹਰ ਤਬਕੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਮਤ
 ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਉ ਵਗ ਗਈ ਹੈ ?
 ਜਾਂ ਤੁਸੀ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਲਾ
 ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ ? ਜੇ ਆਪ ਨੇ ਪੂਰੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਲੰਟੀ ਹੈਤਦ
 ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ, ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ
 ਜਿਲਦਾਂ ਵੇਲੇ ਅਰ ਅਰੰਭਾ ਹੋਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਗੁਰਮਤ
 ਵਿਵਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇਕੁ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀਕਾਰ ਕੀਤਾ
 ਹੈ। ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਕੁਸੰਗ ਦੀ ਬੁਲ ਨੂੰ ਤਜਾਗ ਚਿੱਠਾ

ਹੁੰ॥

(੪) ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਕ ਸਿਖ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮਤ ਅਨੰਦ ਦੀ ਰੀਤੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਨ ਸਿੰਘ ਆਖਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਾਲ ਪਹਿਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੀਨ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ? ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਭੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਅਨੰਦ ਲਾਵਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਕਿਉਂ ਪਮਾਣੀਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਸੀ ਅੰਮਰਤਸਰ ਜੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬਾਬਾ ਬਬੇਕਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ ! ਉਹ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਹੰਗ ਸੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਠੀ, ਤਪੀ, ਜਪੀ, ਪਸਿੱਧ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਲੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਤ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੰਮਰਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਮਤ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਰਾਰ ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਅਨੰਨੇਜ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸੀ ਤਰਾਂ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਆਪਦੇ ਹੀ ੧੯੪੬ ਦੇ ਫਰਵਰੀ “ਚਾਰ ਭਾਗ ਕ੍ਰਿਸ਼” ਵਿਚ ਸੋਰ ਦੇਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(੨੬)

ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਸਿਖ ਸੀ ਕਲ
ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਠ
ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸੇਕਰ ਅਸ ਕਲ ਕੋਈ ਸਿਖ ਆਪੇ
ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਾਈ ਕਰਮਤ
ਆਨੰਦ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਤਦ ਆਪ ਕਹ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ
ਇਹ ਸਿਖ 'ਸਿੰਘ ਸਭੀਆ' ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਖੂ
ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਸਾਖੀ ਜਦ
ਲਿਖੀ ਗਈ ਤਦੋਂ ਆਪਦੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ 'ਸਿੰਘ ਸਭੀ'
ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਦੀ ਕਥੀ "ਨਵੀਨ ਸਿੱਖੀ"
ਸੀ? ਨਾਂ ਅਨੰਦ ਦਾ ਬਗੜਾ ਸੀ! ਸਿਖ ਦੀ ਕਹੀ ਥਾਤ
ਨੂੰ ਬੁਠੀ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ *motivo* ਦੇ
ਸਕਦੇ ਹੋ? ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੁਠ ਬੋਲਨ ਦਾ
ਕੀ ਹ ਪਰਯੋਜਨ ਹੋਸਕਦਾ ਸੀ? ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਆਪਦੇ
ਪਖੂਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਇਕ ਸਨਾਤਨ
ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੇਇਤਬਾਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਯੋਗ ਹੈ।

ਫੇਰ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ "ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਉਸ
ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਭੈਣ ਕਹ ਚੁਕਾ ਸੀ ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ
ਪਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਔਰਤ ਰੰਝੀ ਸਮਝੀ ਗਈ ਤੇ
ਤਦ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦ ਰੀਤੀ ਹੋਈ।"

ਹੁਣ ਯਕਤੀ ਬੜੀ ਅਸੀਬ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਔਰਤ
ਜੋ ਕੁਆਰੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਰਾ ਕਹ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਰੰਝੀ
ਹੋਯਦੀ! ਰੰਝੀ ਪਤੀ ਮੋਇਆਂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਭਰਾ ਦੇ ਭਰਾ
ਪਨਤੋਂ ਪਰੇਹਟਨ ਕਰਕੇ ਰੰਝੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਕਿਆ ਇਸੀ ਮੰਤਕ
ਪਰ ਹੀ ਆਪ ਨਾਭਾਪਤੀ ਜੀਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਾਤ ਬਣੇ ਹੋਏ
ਹੋ? ਅਰ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਬੁਧੀ ਤੇ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਕੇ

(੨੬)

ਨਾਮ ਭਾਖੁਰਾ ਅਥਨਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਤਮ ਨਰਕਤਾਈਨੀ ਦੇ
ਕੀਏ ਕਰਨੇ ਸਿਕਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? ਲਓ ਹੋਰ ਲਓ
“ਪਾਪੀ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਕੋ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹੈ”

ਆਪਦੇ ਏਸ ਹਿਸਾਬ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਦੀ
ਵੇਦਕ ਰੀਤੀਨਾਲ ਜਿਤਨੇ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਹੋ ਰਹੇ
ਤੇ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਸਭ ਰੰਭੀਆਂ ਹਨ ! ਤੇ ਹੋਣਗੀਆਂ !
ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਆਪਦੇ ਏਸ ਮੰਤਕ ਨਾਲ
ਹੀ ਕਿ “ਪੈਹਲੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਕਹੇ ਸਾਫਨ ਤੇ ਫੇਰ ਚਿਨਾਂ ਦੀ
ਆਲੀਹੋਣੀਹੋਵੇਤਦ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਰੰਭੀਗਿਲੀ ਜਾਵੇਗੀ”
ਆਪ ਪੁਛੋ ਕਿ “ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਨਿਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ
ਲਕੜੀ ਨੂੰ ਭੈਣ ਕਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਵੇਦਕ ਰੀਤੀ ਨਾਲ
ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਕੀਕਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ?”
ਏਸ-ਕਾਸਤੇ ਲਓ ਆਪਦੇ ਹੀ ਚਾਰ ਭਾਗ ਹੀਥ ਭਾਗ ੧
ਪੁਸਤਕਾ ਧਰਮ ਸਭਾ ੨੨੫ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਬਿਮੀਦਾਰ
ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਦੇਖੋ ਤੋਂ ਸਹੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਾਖਾ ਪੜਤਾ ਹੁਆ
ਭੈਰਿਆਂ ਕੇ ਮੱਕੇ ਪਰ ਕਿਆ ਕਹਿਤਾ ਹੈ” ਕਸਵਾ ਗੋਤਰੀ
ਕਸਵਾ ਗੋਤਰਾ ” ਦੇਖੋ ਯੇ ਕਿਆ ਹੁਆ ਭੈਣ ਭਾਈ ਕਾ
ਵਿਵਾਹ ਹੁਆ ਕੇ ਨਹੀਂ । ਆਪਦੇ ਮੰਤਕ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ
ਕੀਭਣਦਾ ਹੈ ? ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਪਦੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਚਰਨਾਂ
(ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ ਪਰਵਿਚਾਰ) ਵਾਖੰਡਨ ਆਪ ਦੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ
‘ਚ ਭਾਗ’ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਕੀਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ
ਆਪਨੇ ਆਪ ਹੀ ..... ਪੁਸਤਕਾ ਧਰਮ ਦੀਭੂਮਿਕਾ
ਸਭਾ ੨੮ ਤੋਂ ਵਰਤ ਮਾਨ ਵਿਵਾਹ ਮਰਨੇ ਆਦਿ ਦੀਆਂ
ਕੁਰੀਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈਓ !
“ਆਪਕੇ ਬਹੁਤ ਅਰਸਾ ਸੋਏ ਪਕਿਓਂ ਕੋ ਹੁਆ ਬਰਾ

(੨੨)

ਕਿ ਨਹੀਂ ! ਦੂਸਰੇ ਯੋਹ ਭੀ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਯੋਹ ਨਰਕ ਕੋ
 ਗਈ ਥੀ ਯਾ ਸੁਰਕ ਕੋ । ਇਨ ਥਾਤੋਂ ਕੋ ਪੰਛਿਤੋਂ ਸੇ ਪੁੱਛੋ
 ਸ਼ੈਕਰ ਵੋਹ ਸਰਗ ਕੋ ਗਈ ਹੈਂ ਤੋ ਅਬ ਸੁਖੀਬਰ ਕੋ ਦੋਸ
 ਕਿਉਂ ਲਗਾਏ ਹੋ। ਅਪਨੇ ਪਸੰਦ ਕੀ ਸਾਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ
 ਹੋਨੇ ਦੇਤੇ ਸਿਸ ਮੇਂ ਤਮਾਮ ਉਮਰ ਸੁਖ ਰਹੇ” ਸਫਾ ੨੨੫ ।
 ਹੁਣ ਦਸੋ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਆਪਦੀ ਪ੍ਰਮਾ-
 ਣੀਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵੇਦਕ ਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਲ
 ਕਦਣ ਅਰ ਬਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ
 ਲੇਖ ਹਨ ! ਕੇਵਲ ਬਚਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ
 ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਕ ਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਆਸ਼ਰਾ
 ਰੂਪ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਨੌਕ ਦਮ ਲਿਆਵਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ
 ਕਰਦੇ ਹੋ । ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਦੀ ਸਨਾਤਨ
 ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਜੋ ਆਪ ਇਸ ਰਸਾਲੇ
 ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹੋ ਆਪ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੀਹ ਅਸਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ?
 ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਾਰਥ ਦਾ ਅੰਬਾਰ ਲਹਿਰੇ ਲੇ ਰਿਹਾ
 ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ? ਚਾਰ ਭਾਗ ਵਿਚ ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ
 ਵਰਤਮਾਨ ਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ, ਲੋਕ ਲਾਜ ਤੇ ਲੋਕ
 ਚਾਲ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੀ
 ਤਮਾ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਦੇਖੋ ਸਫਾ
 ੯੦, ੨੨੬, ੨੨੮, ੨੨੯ । ਹੋਰ ਲਓ ਏਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਤਾਂ
 ਕੁਝ ਥਾਕੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ੧ ਭਾਗ ਦੀ ਬਮਿਕਾ
 ਸਫਾ ੨੨ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ : “ਸਾਦੀ ਕੇ ਔਰ ਖਾਨੇ
 ਪਹਿਰਨੇ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਏਕ ਕਾਨੂਨ ਬਨਾਓ ਉਸ ਕਾਨੂਨ
 ਪਰ ਅਮਲ ਕਰੋ, ਔਰ ਹਰ ਏਕ ਮਜ਼ਬ ਕੇ ਸਫ
 ਭਾਈਓ ਕੋ ਅਪਨਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝੋ” (ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ

(੩੩)

ਵਿਵਾਹ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਵੇਰਵੇ ਰੀਤੀਰੀਤਾਂ
ਜੋ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ ਤਿਆਗਕੇ ਸੋਧਣ
ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਤੇ ਭਰਾਤੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰੇ) ਜੋ ਹੀ
ਭਰਮਤ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਰੀਤੀ ਸਬੰਧ ਦੇ ਲਾਭ ਵਾਸਤੇ
ਹੈ ਅਰ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰਾ ਸਮਝਨ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਯਕੁ
ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਹੈ ਕਿ "ਚਾਰ ਵਰਨ ਕੇ ਏਕੋ ਭਾਈ"
ਪਤੰਖ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ
ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਡੇ ਜੇਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰ ਸਾਡੇ
ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕਮਬੋਰੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਅਜ ਫੌਦੇ ਪਏ ਹਾਂ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੋਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਏਹ ਭੁੱਟਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ
"ਕੇਵਲ" ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਬਾਦਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਕਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਵਿਧਵਾ
ਵਿਵਾਹ ਲਈ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਰਸਮ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨੀ ਹੈ।
ਹੁਣ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਮਾਣ
ਦਿਓ ਜਿਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਨੰਦ ਰੰਝੀ ਦੇ ਵਿਆਹ
ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਡੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਪਰ
ਕੁਆਰੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ?" ਜਦ ਆਪ
ਵਿਧਵਾ ਵਿਵਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਦ
ਇਸਦੇ ਅਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਕਰੇਨ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਜੋਰ
ਲਾਇਆ ਸੱਭ ਬਿਅਰਥ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੁਕਮ
ਸਤਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸ ਦਿਓ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵਿਵਾਹ ਲਈ
ਅਨੰਦ ਮਨੇ ਹੈ ? ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਲੰਬ
ਸਫਾ ੮੬੦ ਤੇ ੧੪੧੭ ਪਰ ਭੀ ਅਨੰਦ ਪਹਿਲੇ ਵਿਵਾਹ
ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਜੋ ਆਪ ਹਿੰਦੂ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਵਿਧਵਾ ਵਿਵਾਹ ਤੋਂ

(੨੪)

ਅਸਮਰਥ ਦਸਦੇ ਹੋ ਇਹ ਆਪਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ
ਨਹੀਂ ਕਪਟ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇਲੇ
ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੋਵੇ।—ਜੇਕਰ ਤਾਂ ਆਪਦਾ (ਰਸਾਲਾ ਅਨੰਦ
ਬਿਵਾਹ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਾ) ਰਸਾਲੇ ਪਰ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਪਤਾ
ਹੋਵੇ ਤਦ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਉਘੜ ਜਾਂਦਾ ਪਰ
ਪੈਰ ਜੋ ਆਪ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਤੀਸਰੇ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਇਹ
ਸਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ
ਲਗਦੇ ਅਰ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰੇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ
ਹੋ ਬਲਕਿ “ਗੰਥ ਚਾਰ ਭਾਗ” ਦਾ ਤੇ “ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ”
ਪਰ ਬਿਚਾਰ” ਦੇ ਲੇਖ ਅਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਇਕਰਾਰ
ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਜੈਸਾ ਹੀ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੈਰ ਜੋ
ਆਪ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਇਕ ਪਾਧੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ,
ਆਸ਼ਾ, ਇਸ਼ਟ, ਵਿਚਾਰ, ਤੇ ਖਿਆਲ ਇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ
ਹਨ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ “ਚਾਰਭਾਗ
ਪ੍ਰਸਤੁਤ” ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰਮ-
ਣੀਕ ਅਰ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰੇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਤੇ
ਛਪੀ ਹੋਈ ਅਰ ਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਆਪਦਾਹੀ
ਲੇਖ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਪਿਛੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਦ
ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪ ਹਿੰਦੂ ਮਿਰਜ਼ਾਦਾ
(ਸ਼ਾਸਤਾਂ) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ। ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਦਸਦੇ ਹੋ ਪਰ
ਆਪ ਪਹਿਲੇ ਢਾਢੇ ਜੋਰ ਨਾਲ “ਚਾਰਭਾਗ ਗੰਥ” ਵਿਚ
ਮਾਨਤਾ ਕਰਚੁਕੇ ਹੋ ਇਸ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਹਲਿਖਣਾ ਹੋ ਉਸ਼ਟ
ਲੇਖਕ ਨਾਮਾਯ’ ਵਤ ਇਸੇ ਆਪਦੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਦਾ ਲੇਖ ਹੀ
ਆਪਦੀ ਇਸ਼ਟੀਗਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ
ਨਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰੇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ

(੨੫)

ਨੂੰ ਤੇ (ਜੇ ਆਪ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਦ) ਨਾ ਹੀ ਆਪਨੂੰ
 ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ੧ ਭਾਗ ਪਰਸਾ ਧਰਮ
 ਸ਼ਬਾ ੨੦੬ ਤੋਂ “ਅੰ ਭਾਈਓ ਔਰ ਮਾਈਓ ਆਪਨੇ ਸੋ
 ਕਰੇਵਾ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲਾ ਹੈ ਵਹ ਕਿਆ ਹੈ ਔਰ
 ਕੋਨ ਸੇ ਸ਼ਾਸਤ ਕਾ ਲੇਖ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਮੇਂ ਆਪਣੇ
 ਵਾਇਦਾ ਕਿਆ ਸਮਝਾ ਹੈ, ਕਿਆ ਮੁਲਕ ਕਾ ਰਿਵਾਜ
 ਹੈ, ਬਲਕਿ ਆਪ ਉਸ ਸ਼ਾਸਤ ਕਾ ਨਾਮ ਲੇਵੇ ਸੋ ਕਰੇਵਾ
 ਕਰਨਾ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ। ਦੇਖੀਏ: “ਅਥਰਬਲਵੇਦ”
 ਕਾ ਬਰਨ ਹੈ: “ਜੋ ਇਸਤੀ ਬਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸੋ ੫ ਪਾਂਚ
 ਗਊ ਏਕ ਦੋਠਾ ਦ ਨ ਕਰੇਕੇ ਫਿਰ ਬਿਵਾਹ ਕਰਾ ਲੇਵੇ”
 ਦੇਖਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੇਕਰ ਮਨਾ ਹੋਤਾ ਤੋ ਖੋਦ ਕਿਉਂ ਕਰ
 ਆਗਿਆ ਦੇਤਾ। ਫਿਰ ਔਰ ਦੇਖੀਏ ਕਬਾ ਜਲੰਧਰ
 ਪੀਠ ਮੇਂ ਬਿਸਨੀ ਔਰ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬਾਦ ਹੈ
 ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਹੋ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਕਾ ਪੁਰਸ਼ ਔਰਤ
 ਪਰ ਜਿਆਦਤੀ ਕਰੇਗਾ ਤੋ ਮੈਂ ਸਰਾਫ ਦੇਵਾਂਗੀ ਸੋ ਦੋਖੋ
 ਕਲ ਇਸਤੀਆਂ ਦੇਵੀ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗਈਂ, ਫਿਰ ਬਿਸਨੀ
 ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਹੋ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਤੇਰੀ ਇਸਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਰ
 ਜਿਆਦਤੀ ਕਰੇਗੀ ਤੋ ਮੈਂ ਸਰਾਫ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਸੋ ਕੱਲ
 ਆਦਮੀ ਬਿਸਨੀ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਅਬ ਬਤਲਾਨਾ ਚਾਹੀਏ
 ਕਿ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤੀ ਮੇਂ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਂ ਕਿਆ
 ਛੇਦ ਹੈ (ਸਰਸ !!!) ਇਸਮੇਂ ਤੋ ਸਭ ਪੁਰਸ਼ ਬਿਸਨੀ ਰੂਪ
 ਔਰ ਸਭ ਇਸਤੀ ਦੇਵੀ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਔਰ ਸ਼ਾਸਤ
 ਪੁਰਾਣ ਅਦਿਕ ਹੀ ਵੇਹ ਤੋ ਕਰੇਵਾ ਕਰਤੇ ਕੋ ਸਿਧ
 ਕਰਤਾ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅਧਿਕਤਾ
 ਤੋ ਵੇਦ ਕੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਦ ਸਭ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੇ ਆਦਮੇਂ

(੨੬)

ਹੈਂ ਔਰ ਮੁੱਖ ਹੈਂ; ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਕੇ ਅਯੋ ਪੁਰਾਣੋਂ
 ਵੀ ਸਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤੀ” (ਆਇਕ ਸਫਾ ੨੧੮ ਤਕ
 ਵਿਧਵਾ ਵਿਵਾਹ ਪਰ ਜੋਰ ਹੈ) ਆਪ ਦੇ ਇਸ ਲੇਖ
 ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਧਵਾ ਲਈ ਸਮਰਥ ਹਨ, ਤੇ
 ਹੁਣ ਲਿਖਦੇ ਹੋ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸਪਰ ਸੰਨ ੧੮੬੦
 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਨਾਤਨੀਆਂ ਤੇ ਆਰਯ
 ਸਮਾਜੀਆਂ ਦਾ ਐਸਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਾ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 ਤੁਸੀਂ ਆਪਹੀ ਦਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਆਪ ਖੰਡਨ
 ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿਨਹੀਂ? ਜੇ ਭਾਈ ਕਾਹਨਸਿੰਘਜੀ ਨੇਹਿੰਦੂ
 ਰੀਤੀਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਾਹ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਆਪਦੀ ਦਸੀ ਇਸ
 “ਅਥਰਬਲਵੇਦ” ਦੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ
 ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਕਰ
 ਸਕਦੇ ਸੀ ਤਦ ਵੇਰ ਹੁਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੈਸੀ ਭੁੱਦੀ ਅਰ
 ਭੂਨੀ ਹੈ ਕਿਆ ਆਪਨੂੰ ਏਹ ਦਕਵੰਜ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ
 ਲੱਜਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਤ ਰੰਝੀ
 ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਤਾਂ ਸਮਰਥ ਹੈ ਪਰ ਕੁਆਰੀ
 ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਅਸਮਰਥ ਹੈ, ਕਿਆ ਆਪਦਾ ਮਤ
 ਇਸਤਰਾਂ ਅਧੂਰਾ ਤੇ ਅਪਾਹਜ ਮਤ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
 ਅਰ ਐਸਾ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ
 ਹੋ? ਮਿਤ੍ਰ ਜੀ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ
 ਤਦ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਰੀਤੀਨਾਲ ਵਿਆਹ
 ਨਾਕਰਵੇਂਦੇ! ਪਰ ਵੇਦ ਵਿਧੀ ਪੂਰਬਕ ਸੰਜੋਗ ਕਰਵਾਂਦੇ!
 (ਪ। ਇਸ ਨੰਬਰ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਜੀ ਉਹੋ ਮੁੜ ੨
 ਪੀਸੇ ਨੂੰ ਪੀਸਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਆਨੰਦ ਦੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦਾ ਹੈ
 ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਅਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੇਵਲ ਵਿਧਵਾ

(੩੨)

ਵਿਵਾਹ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਤੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ “ਹਿੰਦੂ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਵਿਵਾਹ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਗੀਤੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ” ਅਸੀਂ
ਆਪਣਾ ਹੀ ਲੇਖ ਉਪਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰੂਪ ਦਸ
ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੀ ਬੋਲ
ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਭਾ ੨੧੭ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਈਹਾਂ ਤਕ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਰਸ ਮੌਲ ਲੇਖਕ ਬੋਲਾ
ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੇਨਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ” ! (ਸ਼ਰਮ !!! ਹੈ ਅੰਸੇ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਪਰ !) ਏਸਤੋਂ ਅਗੇ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਛੋਟੀ
ਉਮਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀ ਬੰਦਸ਼, ਬਾਹਮਨਾਂ ਦੀ ਤਮਾ
ਬਾਹਮਨ ਕੇਵਲ ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤੀਆਂ ਦੇ ਜਾਲ
ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਣਾ ਹਨ ।
ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਭੀ
ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ ! ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਭੀ
ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ ! ਕਿਸੇ ਸਾਰਥ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਕਪਟ
ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਲਓ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੁਣੋ,
ਤੁਹਾਡੇ ਅਬਰਵ ਵੇਦ ਦੇ ਗਪੌੜੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਜਦ ਵਿਦਵਾਨਾਂ
ਵਿਚ ਕੀਹ ਮੁਲ ਪਾਉਣਗੇ, ਪਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪਰਸਿੱਧ
ਗੀਤੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਪਈ ਹੈ
ਸਿਸ ਨਾਲ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਵਿਧਵਾ ਬਲਕਿ ‘ਪਰਦੇਸ ਗਏ
ਪਤੀ ਦੀ ਨਾਰ, ਵਿਦਯਾ ਪਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਦੀ
ਨਾਰ, ਖੁਸਰੋ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਪਤੀ ਦੀ ਨਾਰ, ਧਰਮ ਵਿਹਤ ਹੋਕੇ
ਦੁਸਰੇ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ” ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ
ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਆਨੰਦ ਦੀ ਰਤਾ ਮੁਖਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ । ਸਕੀ

(੨੮)

ਆਪਦੇ ਮੰਤਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਭਾਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਨਾਂ
ਜੋ ਤਕ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਵੀਰਯ ਮੁਲ ਲੈਕੇ ਮੰਤਵਨ ਤੋਂ ਮੰਤਵ
ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਦ ਭੀ ਕੋਈ ਫੇਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਭੇਦਾਂ ਸੰਭਾ
ਸਿਧਾਰ ਨਹੀਂ? (ਦੇਖੋ ਗਰ ਭਾਗ ਸਫਾ: ੨੧੨-੨੧੫)
ਅਰ ਜੋ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਘਰ ਵਸਣਾ ਹੈ ਜੋ 'ਕਰੇਵੇ'
ਚੱਦਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਏਹ ਤਰੀਕੇ ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾਣੀ
ਸਨ। ਆਪਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕ 'ਚਾਰਤਾ' ਦੇ ਅਨੁ
ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਭਾਸ਼ਤ ਅਰਥ ਵਿਚ ਤਾਂ 'ਅਥਰਵਵੇਦ' ਦੇ ਅਨੁ
ਤੋਂ ਇਸਦਾ ਮੰਤਵਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਏਸ
(ਕਰੇਵੇ) ਵਾਸਤੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ਪਈ?

ਲੇਖਕ ਜੀ ਦੀ ਅਕਲ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖੋ ਅਨੰਦ
ਦੀ ਉਤਮ ਗੀਤੀ ਦੀ ਆਪਦੇ ਹਸਾਬ ਬਮੁਜਬ ਹੈਸੀਅਤ
ਕੀਹ ਬਣੀ? ਜੋ ਕਰੇਵੇ ਅਰ ਚੱਦਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ!!!

ਪਿਆਰੇ ਜੀ ! ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੀਤੀ
ਇਤਨੀ ਨੀਵੀਂ ਦਿਖਾਕੇ ਆਪਨੂੰ ਲੱਜਾ ਨਹੀਂ ਆਈ? ਜੇ
ਜੇ ਆਪਦੇ ਗਰਾਂ ਵਿਚ ਉਤਮਗੀਤੀਚਰਨ ਦੀ ਸਮੱਥਾ ਨਹੀਂ
ਸੀ, ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਚਰਨ ਦੀ ਸਮੱਥਾ ਸੀ ਤਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਗੁਰੂ
ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਦਿਆਂ ਹਾਨਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜੇ ਮਥੂਬ
ਰੰਭੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇ ਸੌਂਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਆਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇਣ
ਲੱਗਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੌਂਦਾ ਦੂਜੀ ਹੱਦੀ ਤੇ ਵਿਕਦਾ
ਹੈ ਕਿਉਂ ਓਹ ਮਥੂਬ ਆਲਮਗੀਰ ਹੈ? ਅਰ ਇਸਯੋਗ ਹੈ
ਕਿ ਕੋਈ ਬਧੀਮਾਨ ਉਸਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ? ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਅਪਨੇ ਰੋਣੂ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਮੇਰੁ
ਸਮਾਨ ਜਾਣੇ" ਤੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਸੁਮੇਰੂ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਲੁੱਧਾ
ਸਾਥਤ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਧੀਨ ਸਿਖੀ ਹੈ!!! ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਯਾਦ ਰਹੇ

(੨੬)

ਕਿ ਅਜੇਹੀਆਂ ਢਲੀਲਾਂ ਗੁਰਮਤ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ
ਸਕਦੀਆਂ ਲੇਖਕ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰੀ ਹਾਨੀ ਲਾਗਤ ਕਰਨ ਸੇਸਪੀ
ਨਹੀਂ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ:-

“ਗੁਰਚੰਦ ਕੇ ਮੰਦਕਰ ਸਭ ਲੋਕਨ ਭਿਖਵਾਏ ।

ਤਦੋਂ ਪੁਸਤਕ ਜਨ ਤਾਂ ਹਿਕੋ ਦਸਦ ਸਾਨ ਕੁਰਕਾਏ”

ਪਰ ਏਥੇ ਕੇਵਲ ‘ਅਨੰਦ ਵਿਸ਼ਾਸ’ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ
ਪਤੀਤ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੂਚਕੀ ਵਿਰੋਧ ਵਪਕਰਾ ਹੈ।
ਕਿਸੇ ਕੋਤੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸਾਫ
ਸਕਦੇ, ਸਾਡੇ ਏਸ ਮੰਦੇਹ ਦੀ ਪੁਸਤੀ ਆਪਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ
‘ਰੀਝ ਚਾਰ ਭਾਗ’ ਗੁਰਸਤਧਰਮ’ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਭਾ ੧੬੬੦
ਤੇ ੧੮੧੭ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵਕੇਰਨਾਲਾ ਅਨੰਦ
ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ:-

“ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਕਾ ਅਨੰਦ ਪਕਾਓ ਲੜਕੇ ਕੇ ਹਾਥ
ਪਰ ਸੰਕਲਪ ਮਤ ਦਿਓ । ਸਾਬਤੁ ਭੀ, ਲਿਖਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਦਾਨ ਲੈਣੇ ਸੇ ਹਾਥ ਦਾਘਧ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ” ।

ਕੇਵਲ ਇਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਭੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਪਦੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਹਨ ੧੬੦੦
ਸਫੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਨੋਟ ਭੀ ਦਿਤੇ
ਜਾਵਨ ਤਦ ਅੱਭ ਇਕ ਖਾਸੀ ਪੁਸਤਕਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੇਖਕੀ
ਵਿਚੋਂ ਥੋੜੇ ਦਾਨੇ ਦੋਹਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਸੋ ਆਪਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ! ਨਹੀਂ ! ! ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਸ ਆਪਦੇ
ਸਨਮੁਖ ਕੇਵਲ ਕਥਨ ਮਾਤ ਨਹੀਂ ੧੦੦੦ ਰੁਪਏ ਪਕਾਸਤ
ਹੋਛੁਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਕਾਰਨ (ਸਾਰਥ) ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ‘ਲੜਕੀ
ਲੜਕਾ’ ਰੀਝਿਆਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਿਆਂ ਪਰ ਹੀ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
“ਅਨੰਦ” ਪਹਿਲੇ ਵਿਵਾਹ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਵਾਸਤੇ ਕਰੇਵਾ ਹੈ । ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ:—ਆਪ ਨੇ ਆਰੀਆ
ਸਮਾਜੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਾਲ
ਜੀਉਂਦੇ ਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਤੀ ਦੇਵਨ ਦੀ ਭੀ ਕੁਝ ਚੀਜ਼
ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਟੱਕਰ ਖਾਧੀ ਹੈ ।

“ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ ਵਿਵਾਹ ਕੇ ਭੋਕੇ ਪਰ ਕੀ ਜੋਇ”

ਇਹ ਤੁਕ ਲਿਖਕੇ ਆਪਨੇ ਵਾਲ ਦੀ ਖੱਲ ਖਿਰਦ
ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਟੀਕਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਸੱਚ ਤੋਂ ਭਰਕੇ
ਕਈ ਖੁਭਾਂ ਭਾਲੀਆਂ ਹਨ ਪਰ:—

“ਬਾਉ ਨ ਪਾਇਨ ਕੁਛਿਆਰ”

ਭਲਾ ਦਸੋ ਖਾਂ ਇਹ ਤੁਕ ਪੈਸ਼ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ?
ਇਹ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦਸਦੇ ਹੋ ! ਭਲਾ ਕਿਹੜੀ ਸੌ
ਸਾਖੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਤਗੁਰ ਹੋਣ
ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ?

ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ
ਕਿ ਆਪ ਵਿਆਕਰਨ ਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਨਿਰੇ ਸੁੰਦੇ ਹੋ ! ਦੇਖੋ
ਕੈਸਾ ਸਾਫ਼ ਹੈ:—

“ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ ਵਿਵਾਹ ਕੇ ਭੁਗਤੇ ਪਰ ਕੀ ਜੋਇ ।

ਸਣ ਸਿਖਾ ਗੁਰੁ ਕਹਿ ਥਕੇ ਮੋਰਾ ਸਿਖ ਨ ਸੋਇ ॥”

ਲੇਖਕ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ‘ਜੋਇ’ ਪਦ ਉਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਸ
ਦਾ ਅਰਥ “ਇਸਤ੍ਰੀ” ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ “ਜੋ” ਅਰਥ
ਦਾ ਵਾਰਕ ਹੈ, ਜੋ ਪੇਹਾਈ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਵਾਹ ਅਨੰਦ
ਦੇ (ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋ ਅਨੰਦ ਰੀਤੀ ਅਨੁ-
ਸਾਰ ਆਪ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਜਾਂ ਚੁਕੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੁਰ

(੯੯)

ਅਗਲੀ (ਪਰਾਇਸਤੀ) ਨੂੰ ਭੋਗੇ ਸੋ ਮਿਥਾ ਸਿਖ ਲਗਣੀ
 ਆਖੀਏ ਪਰ ਜੋ ਦੂਜੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ "ਜੋਇ" ਪਾਏਗੀ
 ਆਕਾਂਖਣਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਵਾਕ ਜਸੀਪੁਰਨ ਨਹੀਂ
 ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹੇ *Relative Pronoun* ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ,
 ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਭੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦਾ *antecedent*
 ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ "ਜੋਇ" "ਜੋਇ" ਅਪਣੇ
 ਵਾਕਕਰਨੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਛਾਈ
 ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੋਇ ਦੇ ਅਰਥ ਭੰਨਤੋਂ ਵਿਦੱਵਤਾ ਘੋਲਣੀ
 ਪਈ ਪਰ ਪਾਸ ਉਘੜ ਗਿਆ। ਲੇਖਕ ਜੀ ਆਪ ਦੇ
 ਅਗਲਾਨ ਰੂਪ ਅੰਧਾਪਨ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਸਦਾ
 ਅਰਥ ਸੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਸੂਰਜਪ੍ਰਕਾਸ਼"
 ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਆਪ
 ਜਨਮ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
 ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਾ ਚੌਥੇ ! ਭਾਈ ਜੀ ਇਸੇ ਤੁਕਦਾ ਭਾਵ ਆਪਣੀ
 ਵਰਨੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ :—

"ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ ਬਿਵਸ਼ ਜੋ ਭੋਗੇ ਪਰ ਕੀ ਨਾਰੀ"
 (੧੦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਰਸੋਗ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼) ਰਤ ਪੁ
 ਕਿਉਂ ਮਗਤਮਾਂ ਜੀ ! ਦੇਖਿਆ ਜੇ ਆਪਦੀ "ਜੋਇ" ਦੀ
 ਅਰਥ ਜੇ ਆਪ ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਭੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨੌੜ

ਲਿੰਦੇ ਤਦ ਆਪਦੀ ਕਲਮ ਬਹੁਤ ਬਿਰਤਦੀ ਅਜੇਹੀ
 ਗੱਤੇ ਕਦੇ ਨ ਖਾਂਦੇ ! ਪਰਹਾਇਸ਼ਾਰਥ ! ਤੇਰਾ ਸਤ ਨਨਾ ਅਰੁ
 ਜਿਸ ੨ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪੰਜੇ ਲਿਖਾ ਜਾਂ ਜਿਸ ੨ ਨੇ ਤੇਰੇ (ਸਾਰਥੀ)
 ਨਾਲ ਪਸਾਰ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅਗਲਾਨ ਅਰ
 ਕੱਪਟ ਅੰਧ ਕਰਕੇ ਠੋਕਰਾਂ ਲਾਈਆਂ ! ਜੋ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
 ਜਾਂ ਭੈ ਤੇ ਹੋਰ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸੇ ਦੀ ਸਿਖ

(੫੨)

ਤੇ (ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਰਥ ਸਿੱਖੀ ਵਾਸਤੇ) ਹੀ ਏਹ (“ਅਨੰਦ
ਵਿਵਾਹ ਪਰ ਵਿਚਾਰ” ਦੇ ਕਰਤਾ) ਸਜੱਤ ਜੀ ਅਰਥ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ :-

‘ਜੋਇ’ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀਕੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦਾ
ਵਿਵਾਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋ। ਕੰਨਜਾਂ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ‘ਜੋਇ’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ
ਹੀ ਭਾਵ ਸੋ ਪਰਾਈ ਦੂਸਰੇ ਪੁਰਖਕੀ ਬਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀ
ਹੈ ਉਸਕੋ ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾਏ ਨਹੀਂ ਭੋਗਨਾ ॥

ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਜਨ ਖਜਾਲ ਕਰਨ ਕਿ ਲਫਜ਼
“ਵਿਧਵਾ” ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ
ਇਥਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦਿਓ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਉਨਾਂਦੀ
ਇਥਾਰਤ ਵਿਚ “ਵਿਧਵਾ” ਲਫਜ਼ ਮੋਟਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
ਹੁਣ ਜਦ ਲਫਜ਼ “ਵਿਧਵਾ” ਜੋ ਮੂਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਢ
ਇਤਾ ਤਦ ਇਥਾਰਤ ਕੀਹ ਬਣੀ :-

“.... ਪਰਾਈ ਅਰਥਾਤ ਦੂਸਰੇ ਪੁਰਖ ਕੀ
ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਉਸਕੋ ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾਏ ਨਹੀਂ ਭੋਗਨਾ”

ਛਿੱਠਾ ਜੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਿ ਲੇਖਕ ਜੀ ਦੀ ਟੀਕਾ ਨੇ ਕੀਹ
ਅਨਰਥ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਟੀਕਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਪਰਾਈ
ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੋਗ ਕਰਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਰ-
ਥਾਤ ਪਰ ਇਸਤਰੀ ਰਮਨਾ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜਾਇਓ ਹੋਗਿਆ
ਢਾਹੇ ਕਾਨੂਨ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਕੰਦ ਕਰੇ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ
ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲਗਦੇ ਗਜਾਨੀ ਜੀ ਜੋ ਅਪਨੇ
ਲੇਖ ਦੇ ਚਿਤਰ ਪਰਦਾਤਾ ਲਈ ੧੦੦੦ ਅਨਾਮ ਦਾ ਬੂਠਾ
ਭਾਰਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਵਿਭਚਾਰ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਮਹਾਰਾਜਾਜੀ ਅਕਾਲ ਸਚਮੁਖ ਸਚ ਦੇ ਪਜਾਰੇ ਹਨ ਤਦ
ਅਪਨੇ ਕਜਾਨੀ ਦੀ ਇਸ ਅਨਰਥ ਭਰੀ ਟੀਕਾ ਪਰ

(੪੨)

ਇਸਦਾ ਪਸ ਉਘੇੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਹੋ ਇਨਸਾਨ
 ਵੇਖ ਕਿ ਰਜਾਸਤ ਵਿਚ ਕਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਫੌਕ
 ਨਾ ਕਰਨ ਅਰ ਅਯੋਵਾਸਤੋ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਾਮ ਧਰੋਹੀ ਪੁਰਖਾਂ
 ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੋਧੀ ਲੇਖਾਂ, ਅਰ
 ਕਪਟਭਰੇ ਚਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਪਨਾਂ ਬਕੁਰਕ ਨਾਮ ਜੋਕਨ
 ਵੀ ਕਰਕੀ ਰੁਕਾਵਟ ਕਰ ਦੇਵਨ !

ਉਸ ਕਲਮ ਲਈ ਸ਼ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ
 ਦਾ ਭੋਗਨਾ ਕਿਸੇ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਹਤ ਕਰੇ। ਤੁਕਤਾਂ
 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਆਨੰਦ ਭਿਵਾਹ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਪਰਾਈ ਨੂੰ
 ਭੋਗੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਪੁਰਖ ਵਿਆਹਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਛੁਟ
 ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਅਪਣੀ ਕਹਿਨ ਦਾ ਸਾਇਫ
 ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਨਾਯਾ ਗਿਆ ਭੋਗੇਗਾ ਸੋ
 ਸਿਖ ਨਹੀਂ” ! ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ
 ਅਨੇਕ ਪਮਾਨ ਹਨ:-

ਸ਼ਬਾ:-“ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਛੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਰ ਜਾਨੈ।

‘ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਕਾਲ ਬਿਆਪਿਓ ਤਨਮਾਨੈ’

‘ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਖੁਲ ਸਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ’

‘ਪਰ ਤਿਯਾਰਾਵਣਿ ਸਾਹਿ ਸੇਈ ਤਾਲ-ਜੀਅਹਿ’

‘ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜ ਨ ਜਾਵੈ’ ਅਦਿਕ !

ਪਰ ਪ੍ਰਭੂਪਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਅੰਧਕਾਰ
 ਵਿੱਚ ਸਿਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਆਪ ਇਸ ਤੁਕਵਿਚ ‘ਜੋਇ’ ਲਭਕ
 ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿਕੇ “ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ” ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ
 ਪ੍ਰੀਤਧਾਰੀ ਪਲਿਓਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਨਾਂ ਮੂਲ ਵਿਚ
 ਹੈ, ਨਾਂ ਮੂਲ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ! ਨਾਂ ਬੀਜਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ
 ਨਾਂ ਲਭਨਾਂ ਵਿਚ ! ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਧਯਾਯਾ ਨਾਲ ਆ

(੬੪)

ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਕੇ ਕਿ ਪਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ
 ਉਂ ਪੀਤ ਹਨ ਬਦੇਬ ਦੀ ਲੜਕਾ 'ਬਿਵਾਹ' ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਿਤਾ
 ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਸਗੋਂ ਅਨਰਥ ਹੋਗਿਆ ! ਤੇ ਵਿਚਰਾ
 ਜਾਂਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ! ਪਰ ਬੁਠਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਭੀਖਾਂਦਾ ਹੈ
 "ਬੜਾ ਕਰੀ ਸੋ ਕੇਹਾ ਸਿਖੀ। ਅਪਨੇ ਰੋਹ ਆਪ ਹੀਦੀ"।
 ਬਮੀਰ (ਅਤਮਕ ਧੁਨੀ-ਅੰਤੀਕ ਆਵਾਜ) ਨੇ
 ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖਾਧਾ ਕਿ ਅਰਥ ਗਲਤ ਹੈ !
 ਤਦ ਦੋ ਅਰਥ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ! "ਜਿਸ ਬਿਵਾਹ ਮੇਂ
 ਅਨੰਦ ਅਰਥਾਤ ਰਸ ਬਨਾ ਰਹੇ ਵੋਹ ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ
 ਹੈ, ਤੀਸਰੇ ਯੋਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬਿਵਾਹ ਮੇਂ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ
 ਕਾ ਆਪਸ ਮੇਂ ਅਨੰਦ ਔਰ ਰਸ ਬਨਾ ਰਹੇ ਵੋਹ ਅਨੰਦ
 ਬਿਵਾਹ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਸਤੀ ਕੀ ਪਤੀ ਮੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ
 ਹੈ ਤੇ ਭੀ ਪਰ ਕੀ ਜੋਇ (ਪਰ ਇਸਤੀ) ਹੈ"।

ਲਓ ਨਾਭਾ ਪਤੀ ਦੇ ਗਯਾਨ ਦੀ ਹੋਰ ਅਕਲ
 ਦੇਖੋ ! ਜਿਸ ਇਸਤੀ ਦੀ ਪਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਉਹ
 ਧਰ ਇਸਤੀ ਹੈ। ਅਛਾ ਬਹਸ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮੰਨ ਲਵੋ !
 ਹੁਣ ਪਾਪਤਾਂ ਇਸਤੀਨੇ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪਤੀਦੀਨਾ ਬਣੀ ਸਭਾ
 ਇਸਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਪਰ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਸਭਾ ਪੁਰਖ
 ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਅਪਨੇ ਪੁਣ ਦਾਬੋਹਾ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ
 "ਸੁਣ ਸਿਖਾ ਗੁਰ ਕਹਿ ਬਕੇ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਨ ਸੋਇ"
 ਮੈਸੀ ਇਸਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯਾ ਭੋਕਣ
 ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖੀ ਤੋਂ ਧਕਿਆ ਗਿਆ !
 ਜਿਸਨੇ ਵਿਵਾਹ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ, ਧਰਮ
 ਤੋਂ ਕਾਯਮ ਰਿਹਾ ਉਸਨੂੰ ਸਭਾ ਮਿਲੀਕੀ ਸਿਖੀ ਤੋਂ ਖਾਰਜ
 ਅਰ ਉਹ ਇਸਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ

(੩੦੩)

ਕਾਪਟੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਡਤਿ ਹੋਯਾਈ, ਜਿਸਈ ਵਾਸਤੇ
ਕੁਰੂ ਸੀ ਹਸਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

“ਅਸਮ ਵਿਸਾਰਹਿ ਤੇ ਕਮਜਾਤੁ”

“ਬਰਤਾ ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੀਯੈ

ਇਹ ਸੀਗਾਰ ਬਲਾਇਰੀ” ।

ਜਿਸਦੇ ਇਕਚਾਰ ਹਨ ਕਿ:-

“ਉਸਤਤ ਨਿੰਦਾ ਨਾਨਕ ਸੀਮੈ ਹਉ ਵੀਧਾਈ

ਭੋਰਿਆ ਹਉ ਕਿਥੁ ਤਿਆਗੀ ।

ਸਭੇ ਸਾਕ ਕਰਾਵੇ ਡਿਠੇ ਤਚੈ ਪਲੇ ਤੈਥੇ ਲਾਗੀ”

“ਜਿਓ ਭਾਵੈ ਤਿਓ ਮੋਹਿ ਖਤਿਪਾਲ”

ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਛੇਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਿਆ ਇਨਸਾਫ
ਹੈ ਇਸੇ ਮੰਤਕ ਪਰ ਕਲਮ ਫੜ ਲਈ ਸੇ? ਬੇਰਤਮਾਨ
ਦੇਖੋ! ਪਤੀ ਨਾਲ ਪਯਾਰ ਨਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ‘ਪਰ ਕੀ’ ਕਿਸ
ਤਰਾਂ ਹੋਗਈ? ਜਦ ਤਕ ਪਤੀ ਨੂੰ ਤਜਾਗਕੇ ਪਰ ਪੁਰਖ
ਨਾਲ ਰੱਤੀ ਨਾ ਕਰੇ ਉਹਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਯਾ ਵਿਚਾਰਦਾ
ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦੀ ।

ਰਾਸਪੁਤਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ
ਬੀਤ ਤੇ ਭਰਨ ਅੱਜ ਤਕ ਗਾਵੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਤੀ
ਨਾਲ ਚੰਜ ਹੋਜਾਣਕਰਕੇ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸਤਾ ਹੋਗਈ। ਉਸਦਾ
ਭਰਾ ਖੁਤਖ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਰਾਜੇਮਰੇ ਤੇ ਉਸਦੇ
ਨਾਲ ਸੁਤੀ ਹੋਈ। ਕਿਆ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਸੀ? ਰਾਸਪੁਤਾਨੇ ਸੋਭੀ ਅਭਖ ਭਰੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ
ਪਯਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਸਲਾਕਿ ਪਵਿਤਰੀ ਬਣ
ਘਰ ਸੁਤੀ ਖਰਬਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਕ ਪਤੀ ਨਾਲ
ਵਿਸਤਾਰੀ ਬਾਲਾਈ, ਯਹ ਇਸ ਨਾਲ “ਪਰਤੀ ਚੋਰੀ”

(ਅੰਤ)

ਜਿਸਤਰਾਂ ਬਣਾਈ ਜਵਾ ਤਕ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਖੁਰਖ ਨਾਲ
ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਐਸੀਆਂ ਭੱਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ
ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਭਾ ਜੀਦਾ ਨਾਮ ਲਗਾਕੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰਪਰਸਤ ਮਾਥਤ ਕਰਨਾ ਯੋਗ
ਹੈ? ਅਰ ਐਸੇ ਦੁਕਰਦਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਾਦ ਦੇਣੀ ਸੱਤਰ
ਗ੍ਰਾਂਥੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ? -

ਅਗੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਜੇ ਅਨੰਦ ਮਤਲਬ
ਹੋਵੇ ਤਦ ਨਾਲ ਬਿਵਾਹ ਲਵਣ ਨਾਂ ਹੋਵੇ" ਉਤਰ ਇਹ
ਹੈ ਕਿ ਬਿਵਾਹ ਲਵਣ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿਸਿਖ
ਲਈ ਅਸਿਖ ਰੀਤੀ ਦਾ ਬਿਵਾਹ ਜਾਯਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਖ
ਵਾਸਤੇ ਬਿਵਾਹ ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਜਾਯਜ਼ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ
ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ "ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ
ਬਿਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਨਾਂਦਾ
ਹੈ" ਅਪਣੇ ਸਿਖ ਦੀ ਅਨੰਤਜਤਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ
ਅਪਣੀ ਚਲਾਈ ਅਨੰਦ ਦੀ ਬਿਵਾਹ ਰੀਤੀ ਲਈ ਵਾਕ
ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਦਾ
ਭਿਕਰ ਕਰਦੇ ਤਦ ਕੇਵਲ ਬਿਵਾਹ ਆਖਦੇ "ਆਨੰਦ"
ਪਦ ਨਾਲ ਉਂਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਜਾਨਣ
ਕਰਕੇ ਸਿਖ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਤਾਵਨਾ ਦੀ
ਕਾਇਮੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੇਰੀ ਚਲਾਈ ਬਿਵਾਹ ਰੀਤੀ
ਜੋ ਆਨੰਦ ਦੀ ਮੁਝਾਵਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸਿਖ ਲਈ ਵਿਹਿਤ ਹੈ"
ਜਿਸਤਰਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਬੇਦਕ ਬਿਵਾਹ, ਪੈਰਾਣਕ ਬਿਵਾਹ
ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਹੈ ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ। ਅਨੰਦ ਦਾ ਆਨੰਦਕ
ਵਾਜਾ ਕਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜਿਸਤਰਾਂ
ਮੰਦੀਰ ਆਦਿ ਇਸਤਰਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

(੨੨)

ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਤਦ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਜੈਸੇ “ਆਨੰਦ
 ਭਵਨ” “ਆਨੰਦ ਕੀਦ” “ਆਨੰਦ ਰੂਪ” ਆਦਿ ਇਸੇ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਆਨੰਦ’ ਪਦ ਇਥੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਮੁਖੀਆਂ
 ਵਾਸਤੇ “ਆਨੰਦ” ਲਭਣ ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲਯਕਾਰ
 ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਕ, ਪੌਰਾਣਕ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ, ਕ੍ਰਿਸਟਨ
 ਅਸੰਦ ਵਿਵਾਹ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਰੇ ! ਵਿਵਾਹ ਲਭਣ ਆਮ ਹੈ
 ‘ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਮਿਯਦਾ ਨੂੰ ਵਿਵਾਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ’
 ਪਰ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਨੂੰ “ਆਨੰਦ ਵਿਵਾਹ” ਕਹਿੰਦੇ
 ਹਾਂ ! ਅਰ ਅਪ ਜੈਸੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ
 ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ ਦੇਖੋ “ਗੁਰ
 ਤਾਗ ਗਰੀਬ” ਸਭਾ ੯੬੦ ਤੇ ੯੪੯੭ ॥

ਆਪ ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਅਗਰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੋਤੀ ਤਉ ਵਿਵਾਹ ਕਾ ਲਭਣ ਸਾਥ ਲਾ
 ਹੋਤਾ” ਮਿਤ ਜੀ ! ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪ
 ਜੈਸਾ ਮੈਂ ਕਾਰਜ ਸਾਧਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ! ਪਰ ਬਮਾਨੇ ਦੀ
 ਨਾਮ ਪੰਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਈ
 ਵਿਚਾਰੀ ਹੋ ਪੈਣਗੇ ਜੋ ਆਨੰਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ
 ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿਨਗੇ ਕਿ ‘ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਾਂ ਦੇ
 ਮੰਨੇ ਰੀਧਰਵ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ
 “ਮੁਸਾਮ” ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਰਸਮ ਜਾਰੀ
 ਹੈ” ਅਰ ਗਰਸਿਖੀ ਵਿਚ ਭਿੰਨੀ ਲੋਕ ਅਪਵਿੱਤਰਤਾ
 ਦੀਨਾ ਦੇਣਗੇ’ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਵਾਹ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ
 ਵਿਵਾਹ ਲਭਣ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਇਸਤੀ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੁਕਣੇ
 ਭਾਅ ਲੋਕ ਆਪ ਮਈ ਸੀਬੰਧ ਦਾ ਖਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਵਿਧਵੀਸ
 ਕੀਕੇ ਸਿਰਕ ਕੁਸ਼ਾਨੀਕ ਭੀ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੀਬੰਧ ਦਾ ਖਜਾਲ

(੨੮)

ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ
 ਘੋਰੀਆਂ ਹੋ। ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਦਾ ਜਾਣੂ ਜੀ ਦੇਦਕ ਰੀਝਾਂ
 ਦੇ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜੋ ਆਪ ਆਪ
 ਰਹਿਸਤ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭੇਹਾਂ ਦੂਰ ਨਸਦੇ ਤੇ ਜੀਹਨਾਂ ਵਿਚ
 ਵੇਸਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਿਯਮ ਗਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਸਨ ਜੋ
 ਕਦੇ ਭੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜੈਸਾ ਕਿ “ਕੁਝ ਬਰਖ
 ਬੀੜੇ ਹਨ ਤਦ ਇਕ ਪੰਡਤ ਜੀ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ
 ਸੰਘਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ “ਉਦੇਰ” ਕਹਿਣ
 ਆਇਆ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਲੀਝਾ ਕਿ
 ‘ਉਦੇਰੋ ਪੰਡੀ ਵਿਭੋਭ’ ਅਰਥਾਤ ‘ਉਠ’ ਇਕ ਪਾਸ
 ਤਰਾਂ ਦਾ ਪੰਡੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀ
 ਸੰਜਠ ਬੈਠੇ ਸਨ ਸੋ ਹੱਸ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀਸੀ ਉਪਰੋਪੰਡਤ
 ਜੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਠਠੀਬਰ ਆਏ ਤੇ ਹਾਸੇ ਵਾ
 ਕਾਰਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਠ ਕੌੜੀ
 ਘੋੜੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ‘ਧਾਖੀ’ ਤੋਂ ਬੌੜਾ ਛੋਟਾ ਇਕ ਪਰਿਸੰਘ
 ਕਾਰ ਪਾਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਥੇ ਉਪਰੋਪੰਡਤ
 (ਭਾਵ) ਜੀ ਸਮਝੇ ਜਾਣੂ ਰੋਣ ਦੇ ਸਿਵਾਇ ‘ਸਿਸ-ਸਾਹਿਬ’
 ਭਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਕਲੰਤੀਆਂ ਦੇ ਭੀ ਖੁਫੇ
 ਜਾਣੂ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਫਿਰਮਤਾਮਾਂ ‘ਲੋਕੀ
 ਰਵੀਰ’ ਕਿਸਤਰਾਂ ‘ਭਾ’ ਬੁਝਿ ਕਲੰਤੀ ਆਖੀ ਪੈਰਨਕ
 ਪੁਕਤ ਤੋਂ ਰਖਾ ਕਰਨੇ ਲੋਝੀ ਸੰਜਠ ਜੀ ‘ਨਿਭਾਵੀ’
 ਹੀਤੀ ਆਈ ‘ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਦੇ ਭਾਈ ਪਿਤਾਮਹ
 ਕੰਕਲ ਕੀਤਾ ਆਖਿਆ।

ਅਜੇ ਵੇਰ ਉਹੋ ਹੀ ਜੀ ਘੋੜੀ ਹੀ ਕਿ “ਦਸਦੇ”
 ਆਖਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ

(86)

ਸਾਹਿਬ ਦੀ 'ਬੀਬੀ' ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਤਾਂ 'ਬੀਬੀ' ਵਾਸਤੇ ਕੀਹ
ਮਿਲਾਪ-ਮਿਲਾਪ ਹੈ ? ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਧਵਾ ਵਾਸਤੇ ਆਨੰਦ
ਰਚਿਆ ਤਦ 'ਬੀਬੀ' ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੰਗਲ ਰਚਿਆ
ਜੀ। ਵੇਰ ਜੀਉਂਦੀ ਇਸਤੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਵਿਦਾਹ ਕਰਨਾ
ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਵਖਰੀ
ਮਿਲਾਪ-ਮਿਲਾਪ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

ਇਸਤੀ ਅਤੇ ਵੇਰ ਉਹ 'ਪੀਸੇ ਦਾ ਪੀਸਦਾ' ਹੈ
ਕਿ ਮਿਲਾਪ ਬੰਨ੍ਹਨ ਅਸੀਂ ਅੰਕ ੧ ਵਿਚ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ।
ਅੱਗੇ ਰਲਕੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਅਪਨੇਸਥਾ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰ ਵਿਦਾਹ
ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਛਡਕੇ ਹੋਰ ਦਾਹਣੀਤੇ ਭੜਕਕੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।
ਆਪ ਕੀਹ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:—“ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸੀ
ਆਨੰਦ ਜੀ ਮੇਂ ਕਿਆ ਪਦਵੀ ਦੇਤੇ ਹੈਂ। ‘ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ
ਨਾਮ ਉੱਤਮ ਹੈ ਸੋ ਸੁਣੇ ਨਾਹੀ ਫਿਰੈ ਜਿਉਂ ਬੇਤਾਲਿਆ’
ਤੁਹਾ—‘ਵੇਦ ਕਰਾ ਸਿਖਨ ਸਮਝਾਉ’ ਭਾਵ ਸੁਣ ਕਿ
ਵੇਦਕੇ ਰਸਤੇ ਸੇ ਹੀ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਸਿਖੋ ਕੋ ਸਮਝਾਉਂਗਾ ਅਰਥ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੇਦ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਤੇ ਤੋਂ ਯੇਹ ਬੁਝਾਏ
ਇਕਾਦਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਰਸਤੇ ਸਿਖੋ ਕੋ ਸਮਝਾਉਂਗਾ।”

16 ਇਸ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਫਲਸਤ
ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਿਸਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ
ਉਹ ‘ਸਿਨਮਲ ਪਰਗਟ ਨੰ: ੪’ ਜਾਂ ‘ਵੇਦ ਪਰਗਟ’ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹੋ ਬੋਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਪਰਗਟ
ਅੰਤਿਮ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ, ਤੇ ਵੇਰ ਵੇਦ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ੪ ਬੋਲੀ
ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਰੂਪ ਅਭਾਭਮਾਂ ਦੇ ਬਰਨ ਹਨ ਕਿ—

“ਨਦੀ ਦੇ ਦਇਤ ਸਾਹੁ ਨੇ ਦੇ ਦੇ ਬੇਨ ਵਿਦਾਹੇ
ਨਿਪਟਰਾ ਸੀ ਬਹੀ ਭੋਜਨ ਦੇ ਦੇ ਬੇਨ ਵਿਦਾਹੇ”

(੫੦੧)

ਅਰਥ—ਪੀੜਤ ਗਿਯਾਨ ਵਾਨ) ਪੁਰਖ ਵੇਦ
(ਪੁਸਤਕ) ਨੂੰ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਸਗੋਂ ਵੇਦ
(ਪੁਸਤਕ) ਵੇਦ(ਗਿਯਾਨ)ਹੋ ਈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਪਰਮਾਤਮਾ
(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਜਿਸਤੋਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਵੇ
ਉਹੋ ਹੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਵੇਦ ਕਿਹਾ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਬਿਵਸੇ-
ਹਿਤਾ (ਬਿਵਸੁਰੋਦਯ) ੧ ਅਧਯਾ ਸਲੋਕ ੧੩੭) ਏਸਤੋਂ
ਸਿਵਾਇ ਆਨੰਦ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ
ਤੁਕ ਦਾ ਉਤਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ “ਸਿਮਰਤ ਸਾਸਤਰ ਪੁੰਨ
ਪਾਪ ਖੀਰਾਰਦੇ ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ”

“ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਰੀ ਹੈ ਬਾਣੀ।

ਬਾਣੀ ਤ ਕਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਬਹੁ ਹੋਰ ਕਰੀ ਬਾਣੀ।

ਕਹਦੇ ਕਰੇ ਸੁਣਦੇ ਕਰੇ ਕਰੀ ਅਖਿ ਵਖਾਣੀ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਰਸਨਾ ਕਹਿਆ ਕਹੁ ਨ ਜਾਣੀ।

ਬਿਰਜਿਨਕਾਰਿਲਇਆਮਾਇਆਬੋਲਨਿਪਏਰਵਾਣੀ

ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਬਹੁ ਹੋਰ ਕਰੀ ਬਾਣੀ॥ ੨੪॥

“ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋਪਿਆਰਿਹੋਗਾਵਹੁ ਸਚੀਬਾਣੀ

ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੁਕ “ਵੇਦ” (ਪੁਸਤਕ)

ਵਾਸਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹੋਇਆਂ ਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਸੀ ਨੇ ‘ਵੇਦ’ ਸੰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਹੋ ਵੇਦ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੂੰ ਪਕਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਮਕਾਂਡ

ਤੋ ਵੇਦ ਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਗਾਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ

ਸਫਲ ਹੋਣਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚਾਰੋ ਜੇਸੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ

ਸੀ ਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮਤ ਮਤਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਮ

ਉਪਦੇਸ਼ਦਾ ਈ ਤਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ੨ ਦੇ ਕਰਤਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ

ਦਿਖਾਈ ਦੇਵਾਂਗਾ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਣੀਪੁਰਖ ਵੀ

ਸੋਸਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ—

“ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ।
ਪਹਿਲਾ ਸਚ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਭੀਸਾ ਖੋਰ ਖੁਦਾਇ ।
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ।
ਕਰਨੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਦਾਇ ।
ਨਾਨਕ ਸੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ” ॥ ਮਹਲਾ ੧ ॥
ਪੁਨਾ:—(ਮਿਹਰਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕ ਮੁਸਲਾ ਹੋਕ ਹਲਾਲ ਕੁਰਾਣਾ)
ਬਰਮ ਸੀਨਤਿ ਸੀਲ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ।
ਕਰਨੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ।
ਤੋਸਬੀ ਸਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੇ ਲਾਜ” ।

(ਸਲੋਕ ਮਾਘ ਮਃ ੧)

ਸੋ ਸੋਜਣ ਜੀ ! ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ
ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਓ ! ਨੇਕੀਆਂ ਭੀ ਕਰੋ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਭੀ
ਪੜ੍ਹੋ ! ਮੰਨਤ ਕਰਾਕੇ ਖ਼ੀਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨ
ਹੋ ਜਾਓ ਆਦਿਕ ! ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ! ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਰਾ
ਜਿਸ ੨ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ੨ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਦੇਖਦੇ ਹਨ
ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ੨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਤਿਨਾਮ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਕੇ
ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ! ਸੋ ਇਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੇਦ ਪਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ !

ਭਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀਆਂ
ਏਹ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦਸੋ ਖਾਂ ਕਿ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਬੇਤਾਲ ਹਨ
ਕਿ ਵੇਦ ਨਾ ਪਾਠੀ ਬੇਤਾਲ ਹਨ ? ਬਰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ
ਬਰਾ ਧਨਾਨਨਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਨਕੇ ਬੇ ਅਨਰਾਗੀ ।
ਤਿਨ ਤਿਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਰਮ ਕੀ ਤਿਜਾਗੀ । ਜਿਨ ਮਨ ਹਰਿ
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਸੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਰਾਖੀ ਰਾਖੀ । ਜਿਨ

(੫੯)

ਬ੍ਰਹਮੇਚਾਰਹੀ ਬੇਦ ਬਨਾਯੋ। ਸਰਬਲੋਕਤਿਰਕਤਮਯਯਾਏ।
ਸਿਨ ਕੀ ਲਿਖ ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਲਾਗੀ। ਤੇ ਬੇਦਨ ਤੇ ਤਥੇ
ਤਯਾਗੀ॥੧੯॥ ਜਿਨ ਮਤ ਬੇਦ ਕਤੇਬਨ ਤਯਾਗੀ। ਪਾਰਬਰਮ
ਕੇ ਭੈ ਅਨੁਗਾਰੀ॥” (ਬਰਿਤ ਨਾਟਕ ਅ:੬)

ਹੋਰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤੁਕ ਲਿਖਕੇ ਆਪ ਟੀਕਾ ਕਰਦੇਹਨ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਦੇਰਸਤੇਸਮਝਾਉਂਦੇਹਨ, ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ, ਏਸਤੋਂ ਸਿਧ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਸੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ
ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਨਾਸਬ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ
ਏਸ ਪ੍ਰਧੀਨੀ ਨੂੰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ‘ਉਸਦੇ ਲਾਭਦਾ
ਨਯਾਯ’ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਕੇ ਭੀ ਦਸੀਏ:-

‘ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸਿਖ ਲੈ ਰਹਿਤ ਕਮਾਵੈ ਗਰੰਥ।

ਜੋ ਬੇਕਾ ਸੋ ਸੇਵਿਆ ਭਰਮੈ ਅਪਚਨ ਪੰਥ॥

ਬਹੁਤ ਕਰਮ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੇਵ।

ਗੁਰੂ ਰਖ, ਆਨ ਨ ਮਾਨੀਐ ਸੋ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਸੇਵ।

ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੋ ਆਇਆ ਗੁਰ ਸਾਖਦਨ ਸੋ ਹੇਤ।

ਗੁਰੂ ਸਿਖਯਾ ਸੁਣ ਧਾਰਇੰ ਰਹਿਨੀ ਰਹੈ ਸੁਚੇਤ।

(ਸਾਖੀ ੮, ਮਕਤਨਾਮਾ)

ਪੀਅ ਭੋਲ ਕਾ ਖੇਜਾ ਖਾਵੈ। ਬੈਠ ਕੁਲੀਚੇਨਜਾਯ ਕਮਾਏ
ਕਮੇ ਵੇਦ, ਬਾਨੀ ਕੁਝ ਛੋਭੇ। ਵਿਖ ਧਰਮਰਸਜੀਵੇ ‘ਮੇਰੇ’
ਨਸਰਿ ਮਲੇਭੀਘਰਮੇ ਅਨੇ ਸਯਾਰਮਲ ਨਕਬਖਿਸਾਏ
ਭੂਏ ਖੀਰ, ਕੁਰ ਕਮੇ ਕੁਰ। ਨਜੀ ਯਜਾਯ ਕਰੇ ਚਰਪੂਰਾ

(ਸਾਖੀ ੧੪)

‘ਤੇਕ ਮਾਯਾ ਰਹਿਨਾ ਬਾਨੀ ਦੇ ਸੋ ਕਹੀ ਨ ਕੋਇ,
ਮੇਰਾ ਵਿਖ ਧਰਮਰਸ ਕਮੇ ਖਜੀ ਵਿਖੇ’ (ਸਾਖੀ ੧੪)

(੫੪)

ਆਪਣੇ 'ਕੁਝ ਚਾਹਾ' ਉਥੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਭਾਤ ਮੰਤ੍ਰ
 'ਸਚਖ ਲੋਹ ਗੰਥ' ਵਿਚ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਕਿਉਂ ਕਤੇਬ ਧਕੇਲ ਦੀਏ ਪੈਠੇ ਸੀ ਧਾਰ ਚਲਾਵਾਹੀਕੇ ।

ਕਿਉਂ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ ! ਚਰੁ ਸਾਹਿਬ ਵੇਦ ਦੇ ਚਸਤਿ
 ਸਿਖਲੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂਗਰੂਰੀਬ ਸਾਹਿਬਅਨੁਸਾਰ ?

ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਦੇ ਭੀ ਆਖਣ ਵਾਸਤੇ ਤਜਾਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ
 ਕਿ ਚਾਰੂ ਸੀ ਵੇਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ
 ਕਿ "ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ" ਚਾਰੂ ਸੀ ਨਿਰ-
 ਵੈਰ ਸਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸੇ
 ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਨਾ ਸਿੱਖ ਵੇਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਨਾ
 ਕਤੇਬ ਦੇ। ਇਹ ਬੁਠਾ ਦੋਸ਼ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਕਲਪਤ ਦੇ ਰਹੇ
 ਹੋ। ਸੰਖੇਪ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਤੁਸੀਂ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ
 ਚੁਹਾਨੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵੇਦ ਵਿਚ ਕੀਹ ਹੈ ? ਆਪ ਦੇ ਲੇਖਾਂ
 ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਭੀ ਪੂਰੇ
 ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ
 ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿ "ਦਿੱਖੀ" ਕਾਹਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ?
 ਸੋ ਚੁਹਾਣਾ ਵੇਦ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਯਾ ਨਾਂ ਮੰਨਣਾ ਉਸ ਮੂਰਖ
 ਜੈਸਾ ਹੈ ਜੋ "ਉਕਲੇਦਸ" ਦੀ ਕਤਾਬ ਲੈਕੇ ਪਿਆ ਕਰੇ
 ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਯਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਵੇਦ
 ਅਰ ਕੁਰਾਨ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬੂਠੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬੂਠੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋ
 ਜੋ ਨਾਂ ਵੇਦ ਵੀਚਾਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਨਾਂ ਕਤੇਬ ਵੀਚਾਰ ਸਕਦੇ
 ਹੋ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਖਰ ਦਾ ਹੋਸਕਦਾ
 ਹੈ ਉਨਾਂ ਹੀ ਵੇਦ ਦਾ ਯਾ ਕਤੇਬ ਦਾ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ
 ਆਪ ਦੀ ਕਲਮ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ,
 ਪਰਸੀ, ਸਤ ਉਗਰਾਂ ਦੇ ਆਈ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਵੇਦ

(੫੪)

ਅਹਿਆ ਯਾ ਇੰਦਾ ਕੁਝ ਮੱਲ ਨਹੀਂ ਰਖਵੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਉਲਾਂਭਾਦੇ ਦੇ ਹੋ ਉਹ ਵੇਦਨਿੰਦਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਧਰਮ
ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਹਨ। ਸੀਸੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਦ
ਤੋਂ ਸੋਝਟ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ
ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਮੁਥਾਸ, ਬੇਵਸ਼ ਦੀਕਾ ਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ
ਦਾ ਮੰਨਤਾ, ਅਲਪਤਾ, ਤੇ ਜੀਵ ਕੋਈ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।
ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੋਝਟ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ
ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਅਵਤਾਰ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੋ ਕਿਸੇ
ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋਯਾ, ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ
ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧ, ਸਰਬੱਧ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੀ, ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ
ਕੀਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਦ ਦੀ ਦੀਕਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਤੱਤ ਕਮਾਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ
ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹ
ਅਨੰਤ ਜਿੱਥੇ ਹਨ ਨਿੰਦਕ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਤਿਬੁਝਾ
ਵਾਂਡ ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਲਵੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ।
ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੀਥ ਸਾਹਿਬ ਯਾ ਕਿਸੇ
ਹਿੰਦੂ ਬਾਬਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਓ ਅਸੀਂ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਇਨਾਮ ਦਿਆਂਗੇ ॥

ਅਗੇ ਚੱਲਕੇ ਹੋਰ ਹਮਲਾ ਹੋਕਿਆ ਹੈ ਕਿ
“ਨਵੀਨ ਸਿਖ ਗਰ ਕੀਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਗ
ਮਾਲਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕੀਥਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ
ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਆਦਿ ॥”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਏਥੇ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਪ੍ਰ-
ਸੰਯਕ ਹੋਕੇ ਇਹ ਹਮਲਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਤਰੇ
ਭਾਗੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਚਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ

(੬੫੫)

ਅਸਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਵੀਕੇ ਤੇ
 ਭਾਵ ਕੁਟਕੇ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਵੀਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ
 ਹੀ ਕਰ ਲਿਆਇਆ ਹੈ । ਅਰ ਘਰ ਧਰਮਸਾਲਬਨਾਈ ਹੀ
 ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਇਸਦੇ
 ਭੋਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ । ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਟੀਕਾ
 ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਈਸ਼ਵਰੀਯ ਜਿਅਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ
 ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਮੰਨਦੇ
 ਹਨ । ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ
 ਪੰਛਨ ਇਕ ੨ ਸਬਦ ਤੇ ਤੁਕ ੨ ਤੇ ਅੱਖਰ ੨ ਨੂੰ ਸੀਸ ਤੇ
 ਰੱਖਦੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸੂਰਜ (ਤੇ ਉਸਦੀ
 ਰੋਸ਼ਨੀ ਇਕ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ)
 ਵੀ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਤੇ
 ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪੂਜਾ ਵੀ ਇਸਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ
 ਜਿਸ ਕਿ "ਇਕ ਬਿਰਥ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅਪਨੇ ਦੋ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ
 ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ
 ਛਲਾਣੇ ਚਿਨ ਛਲਾਣੇ ਸਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗਾ ਉਥੇ
 ਘੋੜੀ ਲੈਕੇ ਪਹੁੰਚੀਂ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਆਦਿਕ ਦੇ
 ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪਹਿਲੇ ਪੁਤਰ ਨੇ ਤਾਂ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ
 ਖੁੰਬੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਰੋਸ਼ਮੀ ਰਮਾਲਾਂ ਵਿਚ ਚਿਠੀ ਲਪੇਟਕੇ
 ਪਰਾਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰਖੀ ਤੇ ਬੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ
 ਹੋਇਆ। ਦੂਜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਚਿਠੀ ਲੈਕੇ ਪੂਜਾ ਸਤਿਕਾਰਕਰਦੇ
 ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਤੇ ਆਗਜ਼ਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ । ਜਦ
 ਉਹ ਪਿਤਾ ਸਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਤਦ ਉਥੇ ਸਵਾਰੀ ਦਾ
 ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
 ਹੋਏ ਤਦ ਬੜੀ ਭਾਵਭੋਲ ਹਾਲਤ ਹੋਈ। ਏਧਰ ਦੂਸਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ

(੫੯)

ਨਾਲ ਸੰਮਾਨ ਹੋਈ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘਸੀ ਅਸਿੰਧਕ ਚਮੀਸੀ
ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰੀਤੀ ਦਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੀ ਠਾਕਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਤੇ ਵਿਦਾਯਗੀ
ਦੇ ਹਾਲ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗੇ।

ਹੋਰਥੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਦਰ-
ਬਾਰਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਭੀਖਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਵਾਰੀ ਦੇਖਣ
ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭਕਤਾਂ ਵਲੋਂ
“ਸਨਿਸਚਰ” ਦੀ ਮੁਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਸੰਯਮਰਮਰ ਸ਼ੁਰੂ
ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਬੁਲਾਕੇ ਆਏ ਦਾ ਚੌਕ ਵਰਗੇ
ਖਿਲਾਰਕੇ ਗਣੇਸ਼ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ
ਫਿਰ ਬੀਤ ਬੁਕਾ ਹੈ ਤਦ ਕੁਝ ਸਾਰਥੀ ਗੁਰਦਵਾਰੀਆਂ
ਨੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਲਾਲਚ ਪਿਛੇ
ਇਕ ਹੁਕਮੇ ਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਲਿਖਕੇ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੋਹਤ ਹੈ ਏਸਨੂੰ ਜੋ ਨਾ ਮੰਨੇ ਸੋ ਸਿਖ ਨਹੀਂ
ਪਰ ਉਸ ਪਰ ਸੰਮਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਉਪਰ ਦਸਖਤ ਹਨ ਉਹ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਜਣੇ ਅਜੇ ਜੰਮੇ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਸਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ
ਕਰੀਤੀਆਂ ਪੈ ਚੁਕੀਆਂ, ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਅਰ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ
ਝਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਥ ਆਫਲ ਪਿਆ ਹੈ ਹੋਮੇ ਤੇ ਸੁਰਬ
ਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗਹਿਰੇ ਛੱਟ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੋਲ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ
ਦੀਆਂ ਕਈ ਰੀਤਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ
ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਗੁਰਦਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਇਸੇ ਰੀਤਾਂ

(੫੬)

ਤੁਹਾਡੇ ਹੋਏ ਹਨ ਸਦੇ ਕੋਢਾਂ ਦਾ ਚਲਾਕ ਸੀ ਕੋਈ
ਜੇਰ ਵਾਲੇ ਪਦੇਸੀ ਆਏ ਉਨਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਿੱਸਾ
ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਚਲੋ ਉਹੋ ਹੀ
ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣ ਕਏ। ਸੋ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸਤਰਾਂ
ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਹੋਈਆਂ ੨ ਰੀਤੀਆਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀ
ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੇਡ ਚਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਿਛੇ
ਲੱਥ ਪੈਣਾ ਬਧੀਮਤਾ ਹੈ ? ਜਾਂ ਹੋਰ ਬੋਝੇ ਦਿਨਾਂ ਤਕ
ਉਪੋਕਤ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਅਜੇਹੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੈਕ ਪੈਕ
ਦੀਆਂ ਸਨਾਤਨਰੀਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣ ਲੱਥ ਜਾਵਨਕੀਆਂ ?
ਸਜੱਣ ਜੀ ! ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਭੀ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਤਹਾਸ
ਕੀ ਪੁਲੀ ਤਰਾਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੀ ਚੰਗੀ
ਤਰਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਦੇ ੧ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ
ਸੀ ਅਰ ਇਹ ਸਨਾਤਨ ਰੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਇਸ ਪਾਸੇ
ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬੇਬੇਂ ਤਕ ਕਿ ਜੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ
ਮੀਸਾ ਕਹੋ ਤਦ ਸਗੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਸਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸਭੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਨੀਤਾਂ
ਕੁਝਦਵਾਰੇ ਤੇ ਕੁਝਕਾ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹਨ ! ਹੁਣ
ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਜੇ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤੀਆਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀ
ਹੈ ਯਾ ਅਯੋਗ ? ਅਰ ਇਥੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈਆਂ ਰੀਤੀਆਂ
ਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਸਿਆਣੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

(੭) ਫਜ਼ੂਲ ਦੁਲੀਲ ਹੈ “ਕਿ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਅਵ-
ਤਾਰ ਹੋਯਾ ਹੈ ਜੋ ੪੦੦ ਬਰਸ ਦੀ ਰੀਤ ਤੋੜਕੇ ਨਵੀਂ
ਤੋੜਕਾ ਕੀ” ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਕੀ

(੬੦)

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਹੈ ? ਜੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ
ਮੰਨੋ, ਅਥਵਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੀ ਰੀਤ ਤੇਜ਼
ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥਿ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਘੱਟ ਗਿਜਾਰਨ
ਵਾਲੇ ਹੋ ? ਰੀਤ ੪੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਜੋ ਪੁਰਾਨੀ ਹੈ ਅਸੀਂ
ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਹੈ ! ਨਵੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ
ਜੋਕੁਸ਼ੀਕਲਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਹੈ !

(੮) ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ
ਜੀ ਚਾਲ ਪਰ ਚਲੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ” ਭਲਾ
ਜੀ ਜੇ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਸ਼ਰਾਬ ਖੋਰ, ਕੁਕਰਮੀ, ਨਿਰਪੁਰ,
ਅਸਿ ਹੋਵੇ ਤਦ ? ਫਿਰ ਆਪਦਾ ਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਕਿਸਲਰਾਂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ
ਸੋਝ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਚਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ !
ਆਪ “ਚਾਰ ਭਾਗ” ਵਿਚ ਮੰਨ ਚੁਕੇ ਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਨ ਅਰ ਉਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੱਤ ਹੈ
ਫਿਰ ਆਪ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਦੱਸਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਏਸ ਉਪ-
ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ? ਜੇਸਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਉਪਦੇਸ਼ਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

“ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਧੋਖੇ ਮੂਆ ਚਾਲਹਿ ਕੁਲ ਕੀ ਕਾਨ !
ਤਬ ਕੁਲ ਕਿਸਕਾ ਲਾਜਸੀ ਜਬ ਲੇ ਧਰਹਿ ਮਸਾਨ”

(ਸਿਧ ਗੋਸਤਿ)

“ਦੁਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ” (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ੨੨੧)

ਰਜੋਬ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ :-

(ਸਭ ਕੀ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਚਲਤੇ ਕੇ ਪਾਏ ਚਲੇ ॥

ਪਰਮਾਰਥ ਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇਖੇ ਸਭ ਕੀ ਸੁਰਖਤਾ ॥
ਫਿਰ ਚੋਰ ਲਕਿ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੋਹਾਵਣ

(੬੧)

ਮੁਹਤਾ ਕਾਨ੍ਹ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਸੱਤ ਦੇ ਉਲਟ ਕੀਤੀ ਕੋਈ
ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਨਾਂ ਤਰੇ ਪਰ ਅਦਬ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧੂ ਭੋਜ ਕਿਰ
ਤੀ ਚਰਨ ਪਰਸਦੇ ਰਹੇ ਅਰ ਭੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਉਪਦੇਸ਼
ਦਿਤਾ ਕਿ :-

‘ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਰੀਤੁ ਜਿਤ ਮੈ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੇ ।
ਨਾਨਕ ਸਾਈ ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ ਜਿਤ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਅਤਿ
ਰਹੈ’ (ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ ਮਃ ੧)

‘ਲੋਕ ਪਤੀਠੇ ਨਾ ਪਤਿ ਹੋਇ । ਤਾ ਪਤਿ ਰਹੈ ਚਾਏਗਾ
ਸੋਇ ।’ (ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੩)

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ
ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਅਰ
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ :- ‘ਦੁਨੀਆ ਕੀਆ ਵਡਿਆ-
ਈਆ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਸਾਲ’ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਃ ੨)

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ
ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਰੀਗ ਪੁਜਨ ਆਦਿ ਭਰਮ
ਇਸ ਲੋਕਾਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ :-

‘ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਸਭ ਕਰੇ ਮਨਮਖ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ ।
ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਹੈ ਸੇਵ ਪਈ ਤਿਨ ਚਾਇ’ ।
(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੩)

‘ਮਨ ਮੀਲਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਭਾਇ’ (ਮਾਧ ਮਃ ੩)

ਜਿੰਨੇ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਪਰ ਵਿਚ ਆਏ ਪਿਛਲੇ ਮੌਤ ਤੋਂ
ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਭੱਭਕੇ ਆਏ ।
ਭੁਗਭਾ ਭਿਛਲਾ ਤੀ ਕੋਈ ਮੌਨਾਂ ਸੀ, ਧੰਤੀ ਮੰਨੁਦਾ, ਜੀਵ
ਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਮੰਡਨ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ । ਤਸੀਂ ਕੀ
ਮੁਖਤਾਰ ਕੀਸੇ ਕੋਧੀਸ ਰੱਖ ਲਏ, ਉਸਤੇ ਕੀ ਕੀ-ਕਾਲਵੇਰ

(੯੬੨)

ਘਰ ਲਿਆ, ਭੱਛੇ ਘਾ ਫਿਰੇ, ਕਰੋ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲਾਂ ਵੱਖ
 ਭਾਈਆਂ। ਯੋਹਾ ਮੂਤ ਪੀਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ
 ਲਿਆ। ਯਾਦਤੀ ਸੰਧਿਆ ਛੱਡਕੇ ਜਪੁਸੀ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰ
 ਲਈ। ਸੰਘੁ ਛੱਡਕੇ ਪਾਹੁਲ ਛਕੀ। ਆਪ ਜੈਸੇ ਪਿਤਾ
 ਪਿਤਾਮਾਂਦੇ ਅਵਗਯਾਕਾਰ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ?
 ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਵਗਯਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ
 ਲਿਖਦੇ ਸੀ ਤੁਸਾਂ ਛਾਪਾ ਬਣਾਕੇ ਛਾਪ ਘੁਤੀਆਂ ਤੇ
 ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਦੀ ਘੁਟ ਵਿਚ ਨਪੀੜਿਆ।
 ਵਢੇ ਖੋਦਰ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਤੁਸੀਂ ਲੱਠਾ ਖਾਸ। ਵਢੇ ਬਹਲੀ-
 ਆਂ ਵਿਚ ਬਸਦੇ ਸੇ ਸਗੋਂ ਆਪ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਰੀਬਵਿਚ
 ਤਾਂ ਉਠ, ਮਹਿੰਆਂ, ਤੇ ਖੋਤੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ। ਭੀਰਾਜਾਤਕ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੫੨) ਤੁਸੀਂ ਰੇਲ ਬਿਨਾਂ ਗਲਨਹੀਂ
 ਕਰਦੇ। ਅਹੋ ਏਵ। ਕੈਸਾ ਅੰਧੇਰ ਆਗਿਆ। ਬਿਧਾਂ ਦੀ
 ਆਗਿਆ ਲੋਪਹੋ ਗਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਿਖ ਧੀਆਂ ਮੋਨਜਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
 ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਆਪਦੇ ਘਰ ਕੀ ਅੰਧੇਰ ਪੈ ਗਿਆ !!!
 ਹੋ ਭਗਵਨ ! ਕੈਸੇ ਕੁਪਤੁ ਪੁਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ
 ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅੰਡਧੀਆਂ ਛੱਡਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ
 ਯੰਮਨ ਦਾਰੂਆਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਦੂੜਿਆਂ ਦੀ ਕੱਢੀ ਸ਼ਰਾਬ
 ਖਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸ਼ਰਾਧਾਂ ਵਿਚ ਸੰਢੇ ਦਾ ਆਸ, ਕਾਫ਼
 ਮੰਡਲੀਆਂ, ਆਦਿਕ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ
 ਭੇਜਨ ਕਰਵਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜੋਕੇ
 ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀਕ ਭੀ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਖੀਰ ਮੰਡੇ ਆਦਿਕ
 ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਨ।

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਹਰਿ ਮਨਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ॥

(੬੨)

(੬) ਏਸ ਅੰਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦ ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸੋ ਏਸ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰ ਰੀਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤੇਰੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ।
ਕੇਹਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਲੇਖਕ ਚਾਰ ਛਾਕ ਕ੍ਰਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦਸੀ ਤੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਮਿਰਯਾਦਾ ਹੀ ਦੇਖੇ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ (ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਣਾਯਾ ਹੈ) ਪਾਠ ਕਰੇ ਅੰਗ ਦੇਖੇ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ ਦੀ ਰੀਤੀ ਕਿਸ ਪਰੋਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸੇ* ॥

(੧੦) ਆਪ ਕੂਕੇ ਚਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਓਣ ਪਰ ਕੱਸੇ ਹੀ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਏਹ ਵਿਭਜ ਹੀ ਵਖਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਕੇਵੇਂ ਜਵਾਬ ਆਪਨੂੰ ਅਗੇ ਮਿਲ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਰ ਇਹ ਵਿਭਜ ਹੀ ਏਥੇ ਪਰੋਮ ਅਯੋਗ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ 'ਜਾਤੀ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ ਸੋ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਲਾਭ ਚੁਠਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਰਯਾਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਦਸ ਚੁਕੇ ਹਾਂ।

ਇਸੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਖਾਣਾਂ ਅਰ ਰੇਲਾਂ ਦੇ ਸੌਥੇ ਪੀਣੇ, ਆਦਿ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਬਾਹਮਨਾਂ

*ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਕਿਤੇ ਨਵੇਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਪਰਮਾਣ ਨਾ ਆਖ ਦੇਵੇ।

(੬੪)

ਖੁੱਸੀਆਂ ਸਾਥੀ ਸੈਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਕਿਈ ਤਖਤਾਂ
ਘਰ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਆਗ। ਕਈ ਬਾਬੇ ਖਲੇ ਪਾਂਦੇ
ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਪ ਲੋਗ ਰੀਸ
ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਅਜੇਹੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧੰਨ ਭਾਗ
ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਨਵੀਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਿੰਦੇ
ਕਿਵਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅਧਕਾਰੀ
ਧਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਦੇਸ ਦਾ ਹੋਵੇ।

“ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜਭ ਗੰਧ ਬ ਤਰਕ ਹਿੰਦੂ

ਨਜਾਰੇ ਨਜਾਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸਕੇ ਸੁਭਾਵ ਹੈ”।

ਹੋਰ:—ਮਾਨਸ ਕੀ ਸਾਤਿ ਸਭੈ ਏਕੇ ਪਹਿਚਾਨਥੋ”।

ਸੋ ਦੇਸ ਚਾਲ ਦਾ ਰਚਕਾ ਧਰਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਵਾਂਸ ਸਕਦਾ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਕਿਵਲ
ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਸੀ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਬੱਥ ਕਿਸਤਰਾਂ ?
ਵਾਂਹਗੁਰੂ ਵਾਂਙੁ ਸਮਦਰਸੀ ਕਿਉਂ ? ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਧਰਮ ਸਗਤ ਰਖੂਕ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੈ ?

(੧੧) ਇਸਾਖੀਗ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ੮ ਅਤੇ ੯।

(੧੨) ਇਹ ਕੁਛਰ ਦਾ ਵਾਕ ਆਪਨੂੰ ਹੀ ਸੋਝਦਾ
ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਉੱਤਰ ਆਪਨੂੰ “ਲਾਭੇ ਦੇ
ਇਸਤਿਹਾਰ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਪੰਥਨ” ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਚੁਕਾ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਹਿਸਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਮੰਨਦੇਹਾਂ ਪਰ
ਸਿੰਘ ਪਦ ਲਈ ਜਕਗਸੂ ਜਾਨਦੇ ਹਾਂ। ਉਤ ਤੁਹਾਡੇ
ਘਰ ਵਸਦੀ ਹੈ।

ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਗਰ ਜੈਵਿਖਲੀਹੀਂ
ਖਪਦਾ ਤਦ ਤੁਹਾਡੀ ਅਕਲ ਤੇ ਹੁਦਨ ਕਲਨਾਂ ਰਾਹੀਂ
ਹੈ। ਹੋਰ—

(੬੫)

ਜੇਕਰ ਆਪ ਏਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੁਕਾਉਣਾ ਬੇਫਾਇਦਾ ਹੈ? ਅਰ ਏਸ ਚਾਲ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਤਤਿ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋ? ਆਪਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਭਰਾ ਸਿਧ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗੁਣ ਵੇਰੀ ਹੋ ਅਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਦੁਬੇੜ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਨੂੰ ਸਮੱਤਿ ਦੇਵੇ ਤੇ ਆਪਦੀ ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ।

(੧੨) ਏਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਆਪ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਰੋਸ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਦੇ ਆਪਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਬਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮਿੱਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਏਸਦਾ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦੇਈਏ, ਏਸ ਵਿਸ਼ਯ ਪਰ ਪਸਤਕ ਲਿਖੇ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਅੰਨਮਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅੰਸਾ ਰਸ ਪੀ ਰਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਵਲ ਆਉਣ ਨੂੰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸਾਨੂੰ ਸੋ ਸਾਖੀ ਦਾ ਭਰਤ ਪਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਮਾਰ ਉੱਥੇ ਨਾ ਇੰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਵਲ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਏਸਨੂੰ ਬਰਨ ਸੁਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਬਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

“ਨਵੀਂਗਾ ਬੋਲਿਆ, ਖਾਲਸਾ ਮੀਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਹੁਆ ਤੁਸਾਂ ਕਾਹਲੀ ਕਰੀ, ਤਾਂ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ ਤੁਮ ਭੀ ਕਾਹਲੀ ਕਰੀ ਮਜ਼੍ਹਬ ਇਕ ਲਈ ਕਰਨ ਤੇ ਭਾਈ ਨੇ ਤੀਸਰਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ”। (ਸਾਖੀ ੨੮)

ਜੇਕਰ ਸਾਹਿਬ ਸਦ ਪੁਰਖਰ ਧਰ ਜਾਣੇ ਤੇ ਚੰਤਿਤ ਪੰਥਿਤ ਨੇ ਖੁਸ਼ਿਆ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਭੀ ਭਾਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਤ

(੩੬)

ਜਦੋਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ “ਖਾਲਸਾ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ
ਨੂੰ ਤੀਸਰਾ ਹੈ” (ਸਾਖੀ ੫੪)

ਅਗੇ ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਕਿ ੯੭ ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

“ਬੜੇ ਪੀਰ ਪੰਥੀ ਬਰਾ ਦਰੂਦ ਛਾਤਿਹਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।

ਤੀਨ ਤਿਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਕੇ, ਦੋਨੋਂ ਤਜੇ ਸਮਾਨ।

ਖਾਲਸਾ ਤੀਜਾ ਹਮ ਕਰਾ ਦੋਨੋਂ ਬੂਠੇ ਛੋਰ।

ਏਕ ਅਕਾਲ ਅਗੰਮ ਮੁਹਿ ਕਰਾ ਖਾਲਸੇ ਧੋਰ।

ਅਬ ਜਨਮਾ ਜਬ ਜਵਾ ਹੁਇ ਤੋੜੈ ਮਰੀ ਮਜਾਨ।

ਦੇਵਲ ਬਤ ਫਰੋਸਤੈ ਛੱਡੇ ਕਰੈ ਨਿਦਾਨ।

(੧੪) ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਰਾਜਾ ਨਜਾਯਕਾਰੀ ਹੋਵੇ
ਆਪਣੇ ਨਿਜਰੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ ਸਭ ਮਥੂਬ ਕੇ
ਇਕਸਾਰ ਸਮਝੇ ਅਗਰ ਮਥੂਬੀ ਤਅੱਸਬ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਰਾਜ ਛੋਡ ਦੇਵੇ”। ਏਸ ਅੰਗ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਥਾਤਾਂ
ਨੂੰ ਸਭ ਸਿਆਣੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਐਸਾ
ਅਜਕਲ ਵਿਦਵਾਨ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਜੋ ਖੁਆਮ-
ਖਆਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਾਂਗੇ ਭਾਂਗੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਏਸ ਵਿਚ
ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਮਥੂਬ ਬਠਾਉਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਛੱਡਵਾਉਣ
ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੋ ਅਤੀ ਕੁਟਿਲ ਰਜਾਸਤੀ ਚਾਲ ਹੈ
ਘਾਪ ਆਤਮਾ ਲੇਖਕ ਦਾ ਜੋ ਭਾਵ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸਨੂੰ

ਪੂਛੀ ਜਾਤਿ, ਖਾਲਸਾ ਤੀਆ।

ਤੈਕਾਲ ਸੰਧਯਾ ਵੇਦ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ।

ਮੁਖਸੇ ਅਨੰਦ ਵਿਰੋਧੀ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਖੀ

ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਲਸਾ ਜਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜੋ ਸ਼ੁਰਾ, ਤਾਂ
ਏਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਅਖਾਇਓ ਮੇਰੀ

(੬੭)

ਦੁਕਾਨ ਕਰੋ, ਮੈਸਿਸ਼ਿਆਰਬੀ, ਸੁਆਮ ਬੋਹੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ
ਨੂੰ ਪਾਪਤਿ ਨੀ ਹੋਣ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ
ਪਤਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ! ਬਾਲੀਸ ਬਰਸ ਤੋਂ
ਬਾਹੀ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਬਰਾਬ ਪੀਣ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਚੱਲੇ !
ਦੋਸ਼ਵਾਂ ਤੋਂ ਕਵਾਇਦ ਸਿਖਣ ਦੇ ਲੇਖ ਲਿਖਨ ! ਅਰ
ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੀ ਬਦੀ ਕਰਦੇ, ਰਾਜ ਬੋਹੀ ਬਣਦੇ ਹੋਏ
ਆਪ ਹੀ ਦੰਡ ਦੇ ਭਾਜੀ ਬਣਕੇ ਚਾਲਾਂ ਚਲਨ ! (ਚਾਰ
ਭਾਗ ਗੰਥ ਸਫਾ ੪੩੭, ੬੨੨, ੫੦੬, ੫੪੬, ਤੇ ੪੩੯)

ਸ਼ੋਕ ਨਿਜ ਪੇਟ ਤੇਨੀਰ ਸੁਾਰਬਾਂਦੀ ਖਾਤਰਪਾਪੀਹੁੰਦੇ
ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮਾਂ
ਨਿਰਪਖੁ ਹਨ ਅਰ ਪ੍ਰਜਾਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਾਸ ਪਾਲਦੇ ਅਰ ਗੁਰ
ਸਿਖੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇਨਿਰਬਾਹ ਦੇ ਯਤਨ
ਵਾਨ ਹਨਜੈਸਾਕਿ 'ਰਾਣਾਸੂਰਤਸਿੰਘ' ਵਿਚਕ ਵਨਕੀਤਾਹੀ

‘ਸਿੱਖੀ ਅਖੇ ਏਹ:- ਪਾਕੇ ਰਾਜ ਨੂੰ
‘ਮਦਮਤੋ ਨਾ ਹੋਇ ਭੁੱਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ
‘ਜੇਵਾ ਜਾਣੇ “ਰਾਜ” ਸਤਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿਆ।
‘ਧਰਮ ਰਾਜ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲੇ ਐਕੁਰਾਂ
‘ਜਿਉਂ ਤੋਲੇ ਹੋ ਠੀਕ ਕੰਠਾ ਸੋਧ ਜੋ । ੬੦
‘ਪਰਜਾ ਜਾਣ ਉਲਾਸ ਸਚੇ ਰੱਬ ਦੀ,
‘ਰਾਜਾ ਦਾਨਾ ਠੀਕ ਸਾਈਂ ਸਾਜਿਆ।
‘ਨਾਲ ਪਜਾਰਨਿਆਉ ਪਾਲੇ ਪ੍ਰਸਾਨੀ,
‘ਸਾਣ ਗੁਰੂ ਦੀ, ਸੇਵ ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ।
‘ਕਦੀ ਮਮਤ ਨ ਧਾਰ ਲੇਣੀ ਐਸਾਨੀ
‘ਏਹ ਤਾਂ ਹੈਨ ਖੁਲਾਸ ਸਾਚੇ ਵਾਸਤੇ ।
‘ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜੋਗ ਜੋਗ ਬਣਾਏ ਪਏਨੇ ਹੀ

(੭੭)

‘ਕਰਕੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਖਰਚੇ ਸੇਵ ਮੈਂ।
 ‘ਦੇਖੀ ਦਏ ਪੰਡਾਯ ਯੋਗੀ ਦੇਵ ਦੇ।
 ‘ਕੁਟੀਆਸੀਦੀ ਸੇਵ ਕਰਦਰ ਕਰਾਇਕੇ।
 ‘ਪਰਜਾ ਉਂਨਤਦੇਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਇਲੀ।

“ਰਾਜੇ ਬੁਲੀ ਨਿਆਯ ਕੀ

ਪਕਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨ” (ਭਾਗਵਤ ੫੩੧)

‘ਸਤਗੁਰੁ ਦਾ ਏਹ ਵਾਕ ਪੁਰਾ ਕਰ ਦਏ।
 ‘ਹਕ ਕਰਾਇ ਮੂਲ ਕਿਸੇ ਨ ਸੀਵ ਦਾ,
 ‘ਵੱਖੀ ਕਿਸੇ ਲਿਹਾਜ ਅਤੇ ਸਿਪਾਰਸੀ
 ‘ਮੰਨਨ ਕਰੇ ਅਨਾਇ ਦੇਖੋ ਪਜਾ ਨੂੰ।
 ‘ਇਸ ਬਿਧਸੇਵ ਕਰਾਇ ਅਪਨੀ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ
 ‘ਪਾਵੇ ਨ। ਇਲ ਮਾਂਹਿ ਮਦ ਸੋ ਰਾਜ ਦਾ
 ‘ਨੇਕੀ ਦੀ ਓਹ ਕਾਰ ਵਰਤੇ ਜਗਤ ਤੇ।
 ‘ਜਿਸਤੋਂ ਨੇਕ ਕੁਹਾਰ ਵਰਸੇ ਸਦਾ ਹੀ।
 ‘ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਨ ਰੇਖ ਧੋਹ ਕਮਾਂਵਦਾ।
 ‘ਕਰਦਾ ਫਰਜ ਨਿਰਾਧ ਧਰਮ ਸੋ ਪਾਲਦਾ।

‘ਫਰਜ (ਧਰਮ) ਦੇਸਾਣ ਰਾਜੇ ਸਿਖ ਦਾ

ਜਿ ਓਹ ਕਰੇ ਨ ਪੂਰ ਫਰਜੋ ਘੁਬਿਆ।

‘ਫਰਜੋ ਘੁਬਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਨਾ ਨਾਂਵਦਾ। ੧੩੦

ਕਾਬਲੀ ਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬਨਾਭਾ ਪਾਸਸੇਮੋ ਖੋਟੇ
 ਮੁਸ਼ੀਰ ਨਾਂ ਹੋਣ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੁਣ ਪਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
 ਬਰਿਆਈ ਤਕਦੇ ਹਨ। ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇ ਹੇ ਕਾਯਰਲੇਖਕ।
 ਉੱਚੀ ਲੇਖਨੀ ਵੇਚ ਨਾਂ ਉਠੇ ਸੋ ਮਾਲਕ ਦਾ ਤੇ ਮਾਲਕਦੇ
 ਪਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਰਾ ਰਿਤਵਈ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਆਖਣੇ
 ਧਰਮ ਪਰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਤੇ ਧਰਮਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਣ

(੨੧)

ਪਿਆਰ ਹੋਵਨ ਤੇ ਰਾਜ ਛੱਡਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਆਪ ਇਕੱਠੇ ਕੁਲੇਦਾ ਹੀ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ।

ਰਾਜਾ ਨਜ਼ਾਯਕਾਰੀ ਬਾਹੀਏ, ਪਰ ਹੇ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ! ਸੱਚ ਦੱਸ ਕਿ ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਸ ਰਾਜਾ ਵਲ ਹੈ ਜੋ ਸਚਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਹੈ, ਮਰਦ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੱਚ ਕਹੁ ! ਝਰਾਕਲ ਤੇ ਕਾਯਰ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਚਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਚੇ ਤੇ ਨਿਰ ਏ ਸੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ! ਸੱਚ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਵਿਵਾਹ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਲਿਖਦਿਆਂ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੰਨਯਾਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀਹ ਲੋੜ ਪਈ ? ਕਿਆ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਕੀਥਕੇ ਏਹ ਦੁਸ਼ਟ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਵਾਯਾ ? ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਬਰੀਆਂ ਤੇ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਲੁਕਾਣੇ ਕੀਸੀ ਕਾਇਰਤਾ ਹੈ ।

(੨੫) ਅਸਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਥਾਤਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਲਤੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸੈਸਾਕਿ:-

“ਦੁਰਜਨ ਕੂਕਰ ਪੁਛ ਮੈਂ ਦੀਖਤ ਏਕ ਸੁਧਾਇ ।

ਕਿਤਕ ਭਲਾਈ ਕੋ ਕਰੇ ਨਹਿ ਨਿਸ਼ ਬੁਧ ਵਟਾਇ” ।

ਤੁਸੀਂ:- “ਜਿਉ ਲੋਈ ਸੰਗ ਸੂਰਕੋ ਲਾਲ ਚਕ੍ਰਤ ਨਹਿਰੰਗਾ
ਭਿਉ ਦੁਰਜਨ ਸੀਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਮਾਂਹਿ ਸਤਿਸੰਗ” ।

ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਵਿਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਸੈਸਾ ਕਿ:-

“ਚੀਟੀ ਦੁਰਜਨ ਦੁਹਨ ਮੈਂ ਏਕੋ ਬਸਤ ਸੁਭਾਇ ।

ਕੁਨ ਮੰਦਰ ਮੈਂ ਪੈਠ ਕਰ ਛਿੱਦਰ ਲੇਤ ਤਕਾਇ” ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੋਭਲਾਂ ਤਹਾਨੂੰ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਤੁਸਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਆਂ, ਤੇ ਉਹੋ ਰੀਝੀ ਰੋਟਾਂ ਮੁਕਤਜਾਰੀ ਹੋ।

ਇਨਾਮ ਦੇ ਇਕਵਾਰ ਭੀ ਭੂਟੇ ਹਨ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ

(੭੮)

ਦੇ ਇਨਾਮ ਖਪਤੀ ਵੀਹਾਂ ਵਰਿਹਾਂ ਦੇਹਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਨਾਮ
ਰੀਮ। ਇਸਤਹਾਂ ਏਹ ੧੦੦੦ ਦੇ ਇਨਾਮ ਦਾ ਲਾਲਾ
ਦੇਣਾ ਭੀ ਕੇਵਲ ਧੋਖਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸਤਹਾਰ
ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂ ਲੋਭ ਦਿਖਾਕੇ ਇਤਥਾਰ ਢੇਲਾਫਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਸੇ ਨਿਰਪੱਖ ਆਦਮੀ ਹੈਂ ਝੁਦ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਕੀ
ਜੋ ਤੇਰੇ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸੁਧੀ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ
ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ “ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵਿਦਮਾਲਾ
ਤਰਨ ਤਾਰਨ” ਵਿਚ ਦੋ ਕਮਰੇ ਤਿਆਰ
ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਜਾਵਨ। ਤੇ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਅੱਟਲ ਰਹ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਹੈ “ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ ਪਰ ਬਿਚਾਰ” ਨਾਮਕ
ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਲੇਖਕ ਮਹਾਤਮਾਜੀ ਦੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ। ਯੁਕ-
ਤੀਆਂ ਦੇ ਪੰਛਨ ਅਰ ਉੱਤ, ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਸਿਖ
ਇਤਹਾਸ, ਆਪਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਗੁਰਦਵਾਰਿ-
ਆਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ
ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਰ ਲੇਖ ਤਥਾ ਆਪ (ਲੇਖਕ)
ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਚਾਰ ਭਾਗ ਗੰਥ ਆਦਿਕ ਵਿਰੋਂ।
ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰਚਨਾ ਭਾਵੇਂ ਬੇ ਦਲੀਲ
ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਨਿਕੰਮੀ ਹੀ ਸੀ ਪੰਤੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅਰ ਉੱਤ ਦੀ “ਵੰਗਾਰ” ਹੋਵਨ ਤਥਾ
ਚਾਰ ਭਾਗ ਸਫਾ ੮੭੦ ਦੇ “ਜਬ ਕੋਈ ਸ਼ਖਸ ਬੁਰਾ ਕਾਮ
ਕਰੇ ਤੋਂ ਗੰਥ ਕੀ ਨਬੀਰ ਦੇ ਕਰ ਹਟਾ ਦੇਨਾ ਚਾਹੀਏ”
ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਧਰਮ ਯੋਗ ਉੱਤ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ
ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੀ
ਅਵਨਤੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਏਸ ਬਾਤ ਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਸ਼ੋਕ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੀ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਖਾਧੇ ਚੌੜੇ ਸਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

(੭੩)

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਪਰਦਾਪੋਸ਼ (ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰਮਾਲੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ) ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਧਰਮ ਨਾਮ ਲੁਕਾ ੨ ਕੇ ਘੁੰਝ ਵਿਚ ਮਿਆਉਂ ੨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਆਉ ਵਿਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮਿਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੇ ਅਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਲਵੋ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਯਾ, ਨਾਹੀਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਹ ਧਰਮ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਹੀਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਕੀਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰ ਸਕਨ । ਸਿੰਘ (ਸਿੱਖ) ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹੋ ਆਪ ਸੱਚ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਰੱਖਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸੇ ਸਿੰਘ ਕੇਹੜੀ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਖੋਜੀ ਬਣੋ ਬਾਦੀ ਨਾ ਬਣੋ “ਖੋਜੀ ਉਪਜੈ ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ” ਆਉ ਗੁਰਮਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰੋ “ਹਰਿ ਜਪਾਇਆ ਖਿਨ ਖਿਲ ਨ ਕੀਜਈ ਮੇਰੀ ਸੰਦੜੀਏ ਮਤ ਕਿ ਜਾਪੈ ਸਾਹੁ ਆਵੈ ਕਿ ਨ ਆਵੈ ਰਾਮੁ” ਭੁਲੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਭੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਿਆਨ “ਅਜਹੂ ਅਮਝ ਕਿਛੁ ਬਿਗਾਰਿਓਨਾਹਿਨਭਜਲੈ ਨਾਮ ਮੁਰਾਰਾ” ਉਸ ਉਚੇਪਿਤਾਸਤਿਗੁਰੂਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ ਕਿ “ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਸੈਕੰਠ ਲਾਵੈ ਇਹ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ” “ਪਿਛਲੇ ਅਉਗਾਣਿ ਬਖਸਲਏ ਪੁਤ੍ਰ ਆਗੈ ਮਾਰਗ ਪਾਵੈ” “ਨਹੀਂ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਤ ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹੋਏ ਆਗੈ ਮਾਰਗ ਪਾਵੈ”

(੨੪)

ਹਿਹ ਸਚੇਪਿਤਾ ਬੰਨ੍ਹੇਰਾ ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ ਕਿਛੁ—

“ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਨ ਚੇਤਨੀ ਅਵਰੇ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ।
ਜਮ ਦਰ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਫਿਰ ਬਿਸਟਾਮਾਹਿ ਪਚਾਹਿ
ਦੁਰਗਾ ਪੈਸ ਦੇ ਮੰਨੇਜਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਭੇ
ਪਰਜਾ ਹੋਕੇ ਅਜੇਹੇ ਲੇਖ ਛਾਪਣੇ ਅਯੋਕ ਹਨ
ਆਪਣੇ ਸਾਮੀ ਦੀ ਵਡਾਈ ਵਾਸਤੇ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਹਨ
ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰਧ ਲੇਖਛਪਨ ਤੇ ਦੁਨੀ
ਵਿਚ ਹਾਸੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਅਰ ਅੰਸੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹ ਦੇਣ
ਚਾਹੀਐ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਸੇ ਗੋਬ ਨਹੀਂ ਛਾਪਦੇ ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪੰਥ ਭੂਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸਾਹਿਬ (ਨਾਭਾ ਪਤੀ) ਜੀ ਅਠੇ ਬਿਨਾਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ
ਅੰਸੇ ਲੇਖਾਂ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਦਿਓ
ਕਰੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿਛੁ—

“ਸਾਕਤਸੰਗ ਨ ਕੀਜੀਅੰ ਦੁਰਹੁ ਜਾਈਐ ਭਾਗ ।
ਬਾਸਨ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਿਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗ”॥
ਇਸਨਾਲ ਸਾਰਬੀ ਲੇਖਕ ਅਪਣੀ ਪਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖ
ਹੈ ਅਰ ਨਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋਠ ਆਪਦਾ ਬਿਧਵਡਾਈ ਯੋ
ਨਾਮਆਰੋਂ ਦਾਹੈਰਾਜਧਰਮਵਿਚਨੀਤੀਦਾਉਪਦੇਸ਼ਹੈਕਿ—
“ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੇ ਸਿਧ ਹਿਤ ਨਿਮਕ ਹਰਾਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ।
ਕਰਤ ਬਿਘਨ ਗ੍ਰੰਥ ਭੂਪਕੇ ਹੋਤ ਰਾਜ ਸਭ ਹਾਨ” ।

ਸ੍ਰੀ੧੦੮ਮਾਨ ਜੀਨੂੰ ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ
ਬਚਾਉਰਖਣ ਅਰਥੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਕਾਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਕੀ ਫਤਹ
ਸ੍ਰੀ ਯੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਮੋਢੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਚਾਹਵਾਲ